

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

Ad Iulium Florum

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

A tum inuolucra. tale est illud Catulli. *Et laxas scombros sepe dabit tunicas.* & Persius. *nec scombros mententia carmina, nec tus.* solitos autem esse etiam Græcos, mala carmina tui destinare, ex Athenæo perspicuum esse potest, qui narrat lib. 9. *Sumos.* Alexandridem comicum ita morosum atque amarum in senectute fuisse, ut comædias omnes suas, quæ populo non placuissent, quamuis alioqui essent elegantes, & politæ, tui mandarit.

T v s] sine aspirationis nota scribi iussi, veteres grammaticos secutus, qui à tundendo ductum volunt, quâuis Modestus, ut testatur Carisius, à Græco verbo *βύειν*, quod est immolare, & mactare, tractum esse dicat.

AMICITVR] id est, inuoluitur, induitur. epist. 16. lib. 1. *an amicta vitibus ulmo.*

AD IVLIVM FLORVM 2.

FLORE, bono, claroque fidelis amice
Neroni,

B Si quis forte velit puerum tibi vendere,
natum

Tibure, vel Gabijs: & tecum sic agat: hic &
Candidus, & talos à vertice pulcher ad
imos:

Fiet, eritque tuus numerorum millibus octo,
Verna ministerijs ad nutus aptus herileis
Literulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cui libet: argilla quiduis imitaberis vda.
Quinetiam canet indoctum, sed dulce
bibenti.

Multa fidem promissa leuant, ubi plenius
aquo

Laudat, venaleis qui vult extrudere mer
ceis.

C Res urget me nulla: meo sum pauper in
are.

Nemo hoc mangonum faceret tibi, non
temere à me

Quis ferret idem. semel hic cessauit: &
ut sit,

In scalis latuit metuens pendentis habenæ.
Des numos, excepta nihil te si fuga ledat.

Ille ferat pretium, pœna securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est

lex.

Insequeris tamen hunc, & lite moraris
iniqua.

D Dixi me pigrum proficiscenti tibi: dixi
Talibus officijs propè mancum: ne mea
seuus

Iurgares ad te quod epistola nulla veni
ret.

Quid tum profeci, mecum facientia iura
Si tamen attentas? quereris super hoc etiã
quod

Expectata tibi non mittam carmina mē
dax.

Luculli miles collecta viatica multis

Ærūnis, lassus dum noctu stertit, ad assē
Perdiderat: post hoc vehemens lupus: &
sibi, & hosti

Iratus pariter, ieiunis dentibus acer.

Præsidium regale loco deiecit, ut aiunt,
Summè munito & multarum diuite rerū.

Clarus ob id factum, donis ornatur hone
stis:

Accipit & bis dena super, sestertia nū
mum.

Forte sub hoc tempus castellum euertere
prator

Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundē
Verbis, quæ timido quoque possent adde
re mentem. (sto,

I bone, quod virtus tua te vocat: ij pede fau
Grandia laturus meritorum præmia. quid
stas?

Post hæc ille catus, quãtūvis rusticus, ibit **F**

Ibit eò, quod vis, qui zonã perdidit, inquit.
Roma nutrir mihi cōtigit, atque doceri,

Iratus Græijs quantum nocuisset Achil
les.

Adiecere bona paullo plus artis Athenæ:
Scilicet ut possem curuo dignoscere rectū:

Atque inter silvas Academi querere ve
rum.

Dura sed emouere loco me tēpora grato:
Ciuilisq; rudem belli tulit æstus in arma,

Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Vnde simul primū me dimisere Philip
pi,

Decisis

- A Decisis humilē pēnis, inopēmque paterni
Et Laris, & fundi: paupertas impulit
audax,
Ut versus facerem. sed, quod non desit,
habentem,
Quae poterunt umquā satis expurgare
cicutā,
Ni melius dormire putem, quā scribere
versus?
Singula de nobis anni praedantur euntes:
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia, ludū:
Tendunt extorquere poemata. quid faci-
am vis?
Denique non omnes eadem mirantur,
amantque:
- B Carmine tu gaudes: hic delectatur iābis.
Ille Bionis sermonibus, & sale nigro.
Tres mihi conuiuā propē dissentire vi-
dentur,
Poscentes vario multū diuersa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod
iubet alter.
Quod petis, id sanē est inuisum, acidūmq;
duobus.
Praeter cetera, me Romanae poemata
censes
Scribere posse, inter tot curas, totque la-
bores?
Hic sponsum vocat: hic auditum scripta,
relictis
- C Omnibus officiis: cubat hic in colle Qui-
rini:
Hic extremo in Auētino. visendus uterq;
Intervalla vides humanē comoda. verūm
Purae sunt plateae, nihil ut meditantibus
obstet.
Festinat calidus mulis, gerulisque redem-
tor.
Torquet nunc lapidem, nunc ingens ma-
china tignum:
Tristia robustis luctatur funera plaustris:
Hac rabiosa fugit canis: hac lutulēta ruit
sus.
- Inūc, & versus tecum meditare canoros. D
Scriptorum chorus omnis amat nemus: &
fugit urbeis
Ritē cliens Bacchi somno gaudentis, &
umbra.
Tu me inter strepitus nocturnos, atque
diurnos
Vis canere, & contracta sequi vestigia
vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumpsit A-
thenas:
Et studijs annos septem dedit, insenuitque
Libris, & curis: statua taciturnius exit
Plerumque: & risu populum quatit. hic
ego rerum
- E Fluctibus in medijs, & tēpestatibus urbis
Verba lyrae motura sonum connectere di-
gner?
Frater erat Romae cōsultor rhetor: ut alter
Alterius sermone meros audiret honores:
Gracchus ut hic illi foret: huic ut Mu-
cius ille.
Quī minus argutos vexat furor iste poe-
tas?
Carmina compono: hic elegos: mirabile
visu,
Calatumq; nouem Musis opus. aspice pri-
mūm,
Quanto cum fastu, quāto molimine circū
Spectemus vacuā Romanis vatibus adē. F
Mox etiam, si fortē vacas, sequere & pro-
cul audi,
Quid ferat: & quare sibi neclat uterque
coronam.
Cadimur: & totidem plagis consumimus
hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcaeus puncto illius: ille meo
quis?
Quis, nisi Callimachus? si plus apposcere
visus:
Fit Mimnermus, & optiuo cognomine
crescit.

- A** Multa fero, ut placem genus irritabile
vatum,
Cum scribo, & supplex populi suffragia
capto.
Idem finitis studijs, & mente recepta,
Obture patulas impune legētib; aureis.
Ridentur, mala qui componunt carmina:
verum
Gaudent scribentes, & se venerantur,
& ultro,
Si taceas, laudant, quicquid scripsere,
beati.
At, qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum censoris sumet
honesti:
- B** Audebit, quaecumque parum splendoris
habebunt,
Et sine pondere erunt, & honore indigna
ferentur
Verba, mouere loco, quamuis inuita rece-
dant:
Et versentur adhuc intra penetralia Ve-
sta.
Obscurata diu populo, bonus eruet: atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerū:
Quae priscis memorata Catonibus, atque
Cethegis,
Nunc situs informis premit, & deserta
vetustas.
- C** Asciscet noua, quae genitor produxerit
usus
Vehemens, & liquidus, puroque similli-
mus amni:
Fundet opes: Latiumque beabit diuite
lingua:
Luxuriantia compescet: nimis aspera sano
Leuabit cultu: virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit, & torquebitur:
ut, qui
Nunc satyrum, nunc agrestem Cyclopa
mouetur.
Pratulerim scriptor delirus, inersque vi-
deri,
- Dum mea delectent mala me, vel deniq; D
fallant,
Quam sapere, & ringi. fuit haud ignobi-
lis Argis,
Qui se credebat miros audire tragædos,
In vacuo letus sessor, plausorque theatro:
Cetera qui vitæ seruaret munia recto
More, bonus sanè vicin⁹, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere
seruis,
Et signo laeso non insanire lagenæ:
Posset qui rupem, & puteum vitare pa-
tentem.
Hic, ubi cognatorum opibus, curisque
refectus, (raco, E
Expulit elleboro morbum, bilemque me-
Et redit ad sese: pol me occidistis amici,
Nō seruastis, ait: cui sic extorta voluptas:
Et demtus per vim mentis gratissimus er-
ror.
Nimirum sapere est abiectis vtile nugis,
Et tempestiuum pueris concedere ludum:
Ac non verba sequi fidibus modulanda
Latinis: (vitæ.
Sed vera numerosque modosque ediscere
Quocircā mecum loquor hæc, tacitusque
recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ:
Narrares medicis. quod, quanto plura
parasti, F
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi, mōstrata radice, vel her-
ba
Nō fieret leuius: fugeres radice, vel herba
Proficiente nihil curarier audieras, cui
Rem dij donarent, illi decedere prauam
Stultitiam: & cum sis nihilo sapientior,
ex quo
Plenior es: tamē vteris monitoribus iisdē?
At, si diuitia prudentem reddere possent:
Si cupidum, timidumq; minus te: nempe
ruberes,
Viueret in terris, te si quis auarior uno.

- A Si propriū est, quod quis libra mercatus, Cur alter fratrum cessare, & ludere, & D
& are est: ungui
Quaedam (si credis consultis) mancipat Praferat Herodis palmetis pinguibus:
usus: alter
Qui te pascit ager, tuus est: & villicus Diues, & importunus, ad umbram lucis
Orbi, ab ortu,
Cum segetes occat, tibi mox frumenta Siluestrem flammis, & ferro mitiget a-
daturus, grum.
Te dominum sentit. dat nummos, accipis Scit Genius, natale comes qui temperat
tuam, astrum,
Pullos, oua, cadū temēti: nempe modo isto Naturæ deus humana, mortalis in unum
Paulatim mercaris agrū, fortasse trecētis, Quodque caput, vultu mutabilis, albus,
Aut etiam suprā, nummorum millibus & ater.
emtum.
B Quid refert, viuas numerato nuper, an aceruo
olim? Tollam: nec metuam, quid de me iudicet E
Emitor Aricini quondā, Veientis & arui, heres,
Emitum cenat olus, quamuis aliter putat: Quod non plura datis inuenerit. & ta-
emtis (nepoti
Sub noctem gelidam lignis calefactat Scire volam, quantum simplex, hilarisque
ahenum. Discrepet: & quantum discordet parcus
Sed vocat usque suum, quā pōpulus absita auaro.
certis Distat enim spargas tua prodigus: an ne-
que sumtum
Limitibus vicina refugit iurgia: tanquā Inuitus facias, neq; plura parare labores:
Sit proprium quicquam, pūcto quod mo- Ac potius, puer ut festis quinquatribus,
bilis hora, olim
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc Exiguo, gratōque fruaris tēpore raptim.
sorte suprema, Pauperies immunda domus procul absit.
C iura. ego, utrum F
Sic quia perpetuus nulli datur usus, & Naue ferar magna, an parua, ferar u-
heres nus, & idem.
Heredem alterius, velut vnda superuenit Non agimur tumidis velis Aquilone se-
vndam: cundo:
Quid vici pro sunt, aut horrea? quid ve Non tamen aduersis atatem ducimus
Calabris Austris.
Saltibus adiecti Lucani, si metit orcus Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Grandia cum paruis, nō exorabilis auro? Extremi primorū, extremis usq; priores.
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrena sigilla, Non es auarus: abi. quid? cetera iam si-
tabellas, mul isto
Argentū, vesteis Getulo murice tinctas, Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
Sunt, qui non habeant: est, qui non curet Ambitione? caret mortis formidine, &
habere. ira?

A *Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,*

Nocturnos lemures, portentaque Thesallarides?

Nataleis gratè numeras? ignoscis amicis?

Lenior, & melior sis accedente senectâ?

Quid te exemta iuuat spinis de pluribus una?

Viueresi rectè nescis, decede peritis.

Lusisti satis: edisti satis, atque bibisti:

Tèpus abire tibi est: ne potù largius equo

Rideat, & pulset lasciuia decentius atas.

FLORE] hic Iulius Florus, comes erat Tiber. Claudij Neronis. exstat ad eundem epistola in lib. I. eius libri 3. *Iuli Flore, quibus terrarum militet oris Claudius, &c.*

NERONI] Tib. Claudio Neroni, Drusi fratri, Liviæ Drusillæ filio: qui successit Augusto.

GABIIS] de Gabiis lege annotat. ad illum locum, *quàm sit Gabiis, &c. epist. II. lib. I.*

TECVM SIC AGAT] tecum sic loquatur. nã, qui loquitur, agit. notauimus sup. ad illum locum, *agit ubi secum, eat, an non, &c. sat. 3. lib. I.*

HIC ET CANDIDVS, &c.] verba sunt venditoris, vsque ad illum versum, *Ille ferat pretium.*

IMOS] extremos, vt lib. de arte poet. *seruetur adimum, Quælis ab incepto processerit. ibid. Primo ne medium, medio ne discrepet imum. & epist. I. lib. I. hac Ianus summus ab imo Prodocet.*

FIET, ERITQUE TVVS NUMM. M] fiet tuus (inquit) octo nummorum millibus numeratis scilicet, id est, soluto pretio. nã lege XII. tabularum rei venditæ mancipium, seu, vt vulgò loquimur, dominiũ, non transferre batur in emptorem nisi soluto pretio. annotatũ infrã, ibi, *Des nummos.*

C VERNAMINISTERIIS ADNVT. APT.] seruus ex ancilla mea natus, aptus ministeriis ad nutus domini, id est, qui cum ex nutu domini voluntatem intelligat, tum omnia ministeria vsitata aptè & concinne obire possit.

LITTERVLIS GRÆCIS IMBVT.] grammaticam enim & simileis artes, docebantur pueri etiam serui, & venales, vt cariùs venderentur, & vt dominis essent vtiliores. Teret. Eunuch. *fac periculum in literis, fac in palaestra, in musicis: sollertem dabo.* Nam loquitur ibi de Chærea, vt de seruo. Quod autem Aristoteles lib. 8. de rep. tradit, grammaticam, musicam, picturam, gymnasticam solitos esse discere in Græcia pueros, nihil ad hunc locum pertinet, cum de ingenuis loquatur: & suo loco suprã annotauimus. neque verò hæc pugnant cum iis, quæ suprã ad illum locum sat. 7. lib. 2. *Dum qua Crispini docuit me Ianitor, edo,* notauimus.

ARG. QVIDVIS IMITABERIS VDA] sic reperiscriptum in vno cod. Vatic. & in Tornel.

& nuper in hac secunda editione, in Clericano, & Nicotiano: ceteris manuscr. vulgatam lectionem tuentibus: sed tamen ita sine dubio legendum est. hoc enim significat, ætatem puerilem, & teneram ad quamlibet artem flecti, ac torqueri posse, quemadmodum ex argilla molli, & vda quæuis figura conformati, ac fingi potest. Vulgata autem lectio, *quiduis imitabitur*, planè mendosa est: quã ita interpretantur, vt dicat mango, hunc puerum ad artem fingendi aptum esse natura. quæ sententia mihi videtur & inepta, & absurda. Nam cum paullo antè dixerit, eum primùm esse Græcis litteris imbutum, deinde ad quamlibet artem idoneum: & mox dicturus sit, eundem indoctè quidem, sed accommodatè ad delectationem domini accubentis canere, quorsum pertinet hanc laudem interponere, eum quidlibet ex luto simulare, atque exprimere posse? Nunc autem hæc, quam probamus, scriptura, rationem continet eius, quod antecedit, hoc modo. idoneus est arti cuiuslibet, quippe qui sit puer, ingenioque molli, & cereo. nam ex argilla, & simili materia molli, tenera, & flexibili, quiduis fingi potest, &c. atas enim puerilis vda argillæ in eo similis est, quod est molli, tenera, & sequax.

CANET INDOCTVM] id est, canet indoctè: vel subaudiendum *quiddam*, vt sit, canet indoctum quiddam, *quædam dicitur n.*

MVLTAFIDEMPROMISSALEVANT, &c.] qui nimis multa de suis mercibus promittit, easque immoderatè laudat, nomine vanitatis, & mendacij suspectus esse solet emtori, minùsque ei creditur ab emtore: emtor venditori illi nimis effusè suas merces laudanti, minorem fidem habet.

QVI VVLT EXTRVDERE.] id est, qui emtorem quærit, in quem merces suas à se transferat. qui vult quamprimùm pretium mercibus venditis, & in emtorè trãslatis accipere: qui vult quamprimùm merces vèdere. mendosè habent quidã libri, etiam manuscripti, *excludere.*

RES VRGET ME NULLA.] nullum me æs alienum, nulla egestas, nulla vendendi necessitas premit, quidam libri habent, *urguet*

MEOSVM PAVPER IN ÆRE] id est, quamuis pauper sim, nullo tamen ære alieno premor, nihil cuiquã debeo. sic loquitur ferè M. Tul. Verr. de signis, *Video, hominem non modo in ære alieno nullo, sed in suis nummis multis esse, ac semper fuisse. Idem pro Rosc. comœd. Egebat? immo locuples erat. debebat? immo in suis nummis versabatur.*

MANGONVM] mangones sunt propriè, qui homines vendunt, à manu, & agendo nominati.

FERRET] consequeretur, obtineret, vt sæpe aliàs.

HIC] puer, de quo suprã locutus est. nam ferè semper hoc pronomen apud hunc poetã demonstrat eũ, de quo suprã proximè verba facta sunt.

IN SCALIS LAT. MET. PEND. HAB.] P. Victorius admonet hunc esse horum verborũ ordinem, hic puer latuit metuens habenã in scalis pendens. habenã enim, id est, lora, quibus serui vinciebantur, & vinciti ac pendentes flagris.

Ece ij à domi

A à dominis verberarentur, in se alis p̄debant. sciendum est autem, seruos fugitios, & qui delitescere solent, & morbosos, & furaceis, vitiosos denique ab aliquo v̄ditos, redhiberi iure ciuili, vel damnū pr̄stari a dilitio edicto. M. Tull. offic. 3. *qui enim scire debuit de sanitate, de fuga, de furtis, pr̄stat edicto ad dilitum. idem ibidem, in mancipio vendendo dicendane vitia? non ea, quae nisi dixeris, redhibeatur mancipium iure ciuili, sed haec, mendacem esse, aleatorem, furacem, ebriosum, alteri, nempe Antipatro, dicenda videntur. Diogeni non videtur.* verba a dilitij edicti haec sunt, vt refert Paullus iurisc. *Autem adiles, Qui mancipia vendunt, certiore faciunt emtorem, quid morbi, vitij, ve cuiq; sit, quis fugitiuus, error, ve sit, ea que omnia, cum ea mancipia veniunt, palam, ac recte pronuntiant, quod si mancipium aduersus ea venisset, siue aduersus, quam dictum promissum ve fuit, cum veniret, fuerit, quod eius pr̄stari oportere dicitur emtori, omnibusque, ad quos ea res pertinet, iudicium dabimus, vt id mancipium redhibeatur.*

B DES NUMMOS] emas, & pretium soluas, videlicet octo nummorū millia. Nam non nisi pretio soluto res vendita fit emtoris. M. Varr. lib. 2. de re rust. cap. 2. *Grex venditus dominum non mutauit, nisi sit as adnumeratum.*

EXCEPTA NIHIL TE SI F. LÆD.] si non offendaris serui fuga, quam ego tibi aperui, ac pronuntiaui, & ideo pr̄stare nolo, si fortè te domino fugerit. Excepta igitur, id est, quam ego excepi, ne eam pr̄stem, si fortè fugerit: hunc seruum enim affirmavi tibi omni vitio, & morbo carere, pr̄terquam quod semel fūgit.

ILLE FERAT PRETIUM] mango ille pretium accipiat.

POENÆ SECVS] id est, non metuens, nisi sibi sit p̄na pr̄standa ex a dilitum edicto, etiam si seruus aufugerit. sic loquitur Virgil. lib. 1. *Æneid. securus amorum Germana.*

PRVDENS EMISTI VITIOSVM] sciens emisti seruum, quem fugisse tibi dixi. Verba sunt Horatij ad emtorem, per quem, Florum significat, ac describit: se autem cum seruo vitioso ea lege v̄dito comparat.

DICTA TIBI EST LEX] id est, ea lege tibi seruus venditus est, eo pacto, ea condicione. lex venditionis, id est, pactum & condicio venditionis. verbum est, abest à duobus cod. Vatic. Rain. Card. Tornef. Clericano. & verisimile est fuisse à librariis adiectum.

INSEVERIS] venditorem persequeris iudicio: cum venditore litigas.

DIXI ME] nunc totum illum superiorem sermonem ad se, & ad Florum accommodat.

PIGRVM] pigrum in scribendo: cessatorem.

MANCVM] inutilem atque ineptum ad talia officia, scribendi videlicet. est autem tralatio ab iis, qui manibus carent. sic Aristotel. lib. 1. de morib. ad Nicom. *πῆρωμῆνός τῶς ἀπῆρῶν*, id est, vt ita dicam, mancos ad virtutem, appellat, homines ad virtutem prorsus ineptos, atque inutilis. M. Tull. offic. 1. *contemplatio natura manca sine actione.*

NE MEA SÆVVS, &c.] ne tu sæuus mecum iurgares, id est, ne me acriter obiurgares, quod nihil tibi rescriberem. In duobus codicibus Vatic. & Rain. Card. Iannoct. Tornef. vno Nicotiano scriptum est *nulla rediret*: non, vt in vulgatis, & alijs manu scriptis, *nulla veniret. rediret* autem, si cui fortè magis probabitur hæc scriptura, id est, remitteretur. dicitur enim remittere literas, qui responderet alterius litteris. hæc altera porro, quamuis videatur probabilis, potest refelli tamen. quid erat enim, cur Lollius de Horatio quereretur, q̄ non mitteret ad se litteras, si nullas ipse ad eum miserat: nunc autem, cum prior scripserit, & Horatius nihil rescripserit, meritò eum accusat. Verum tamē mouit me plurium librorum auctoritas, cum vulgatis contentientium, vt receptam *veniret*, retinere, non improbaturus, si quis *rediret* scribat.

SÆVVS] asper, iratus, χαλεπός, vt supra ad Od. 33. lib. 1. annot. est.

MECVM FACIENTIA] quæ me adiuuant quæ meæ defensionis suffragantur. sup. epist. prox. *Et mecum facit, Et Ioue iudicat equo.*

ATTENTAS] oppugnare, & labefactare conaris.

SVPER HOC] de hoc, sic Virgil. *Æneid. 1. Multa super Priamo rogans.* Horat. Od. 8. lib. 3. *Mitte ciuileis super vrbe curas.*

NON M. C. MENDAX] in eo sim mendax, quod non mittam carmina, quæ tu expectas, vt à me promissa: non mittam tibi carmina, quæ tu expectas, atque in eo sim mendax.

LVCVLLI MILES, &c.] nunc se cum quodam Luculli milite comparat, significans, se paupertate, atque inopia rei familiaris coactum versus olim facere cœpisse, nempe victis Bruto & Cassio: nunc autem mediocreis facultates consecutus, videri sibi parum sanum futurum, nisi satius esse putet dormire, quàm versus scribere.

COLLECTA] paulatim parta, & comparata: vel simpliciter congecta, & coaceruata.

AD ASSEM] vsque ad assem, id est, ita vt vix ei as vnus restiterit. sestertius duos asseis, & semissem: as quattuor denariolos Gallicos, seu vnum marketum Venetum valet, vt alibi diximus.

VEHEMENS LVPVS] id est, acer aduersarius. metaphora est.

PRÆSIDIVM REGALE] Mithridatis milites aliquot in præsidio collocatos loco depulit, eoque loco potitus est. sic loquitur M. Tull. Philipp. 8. *Non est hostis is, cuius præsidium Claterna deiecit Hirtius.* Et Hirtius, *Deieci præsidium: Claterna potitus sum.* & T. Livius 34. *Et præsidium Hispanorum, quod in castro erat, vi deiecit.* & Cæsar lib. 3. de bello ciuili, *Et noctu militibus expositis, præsidium equitum deiecit.* est etiam interdum præsidium locus ipse, vbi præsidij milites collocati sunt. vt apud Lucret. lib. 5. *Condere cœperunt vrbeis, arcem que locare Præsidium.* Reges ipsi sibi, per fugiumq; & apud M. Tull. Tusc. 3. *nec qui propter metum præsidium reliquit, quod est ignauia.*

MVLT. DIVITERER.] multis rebus referto. sic & Od. 8. lib. 4. nomen *dines* cum patrio casu iunxit. *diuite me scilicet artium, Quas aut Parrhasius*

A *rhasius protulit, aut Scopas. cum sexto satyr. 2. lib. 1. Dives agris, dives postis in fanore nummis.*

DONIS ORN. HON.] donis ornatur, quæ honorifica sint potius, quàm vtilia, aut fructuosa: quales sunt coronæ murales, obsidionales, vallares, civicæ, etiam si argenteæ, aut aureæ sint. quidam libri tamen habent, *opimis.*

BIS DENA SESTERTIA] viginti millia sestertium nummum. vide annot. ad epist. 6. libr. 1. de sestertio.

SVPER] præterea, præter illa dona: vel si maus, hoc modo: accipit bis dena sestertia, & amplius.

SVB HOC TEMPVS] paullo post hoc tempus, breui post tempore.

ADDERE MENTEM] addere animum: eum exacuere, & excitare.

LATVRVS] consecuturus, accepturus, ut saepe aliàs.

ILLE CATVS] prudens, sollers, acutus: ut sup. Od. 10. lib. 1. *Qui seros cultus hominum recentum Voce formasticatus.*

B **QVI ZONAM PERDIDIT]** proverbiū conuenit in hominem pecuniæ inanem, & exhaustum: natumque est à veteri militum consuetudine, qui nummos in zona portabant. Gracchus apud Gell. lib. 15. *Cum Roma profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli: eas ex provincia inaneis reli. quod item his verbis Plutarchus in Gracchis, μόνος δὲ τῶν στρατευσαμένων πληρὴς τὸ βαλαντιῶν εἰσπληρωχὴς κενὸν ἔξεντοχάρι. Vnde sector zonarius apud Plautū ut βαλαντιοτόμος, id est, crumena sector.*

ATQVE DOCERI, IRATVS GRAIIS QV.] id est, Iliadem Homeri Romæ didici: in qua nihil aliud docet Homerus, nisi quantum Achillis ira Græcis nocuerit.

ADIECERE BONÆ PAVLLO PL. AR.] Athenis paullo plus mihi accessit doctrinæ. Illic enim philosophiæ operam dedi, quæ docet verum à falso, honestumque à turpi distinguere.

SCILICET VT POSSEM] hæc quidam ad geometriæ studium referunt, quæ curuarū, & rectorum linearum doctrinam continet: ego translātē curuarum pro prauo accipio, & torum hunc locum ad philosophiæ studium referendum puto. Veri similius est enim Horatium geometriam, & mathematicas artes Romæ didicisse, ut pote artes puerileis, & sine quibus ad philosophiam accedere non oportet.

ATQVE INTER SILV. ACAD.] scribit M. Tull. Academic. lib. 1. Academicos philosophos, qui erant cum Aristotele, Peripateticos esse dictos, quia disputabant in ambulantes in Lycio: eos autem, qui Platonis instituto in Academia, quod est alterum gymnasium, cætus erant, & sermones habere soliti, ex loci vocabulo nomen habuisse. Academicorum nouorum est de omni questione proposita disputare in vtramque partem, nulli rei assentiri, & cohibere assensum, quod illi appellant *ἐπιχεν.* fuit enim & vetus Academia: cuius princeps Plato (nam inter veteres Academicos, & Peripateticos nihil ferè interest) & noua: cuius auctor Arcesilas. vide M. Tull. libros Acad.

D **DVRA SED EMOVERE]** dura tempora, difficilia, turbulenta, bella ciuilia me Athenis extruserunt, atque expulerunt. *emouere* autem habent duo Var. cod. Iann. Torn. Ruffard. quæ scriptura recta est.

ÆSTVS] motus ciuilis. tralatio est à mari. est enim æstus, maris feruor, & incrementum. vide sup. annot. ad Od. 7. lib. 2. *fretis æstuosus.*

CÆSARIS AVGVSTI NON RESP. LAC.] motus ciuilis me abstulit ad parteis Brutinas, & Cassianas, quæ viribus, & copiis Augusti non erant futurae partes, fuit enim Horatius tribunus militum sub Bruto, ut dicit ipse Od. 7. lib. 2. *Osape mecum tempus in vltimum Deducite Bruto militis duce, &c.*

SIMVL] statim vt: simulatque. alibi notatū est.

PHILIPPI] vrbs in Thracia à Philippo condita, apud quam C. Octavianus Cæsar, & M. Antonius aduersus Brutum, & Cassium pugnaverunt, sup. Od. 7. lib. 2. *Tecum Philippos, & celerem fugam Sensi, relicta non bene parmula. & Od. 4. libr. 3. Non me Philippis versa acies retro, Denota non exstinxit arbos.*

DECISIS HVML. PENNIS] bonis amissis demissum, tristem, atque abiectum. *decisis pennis* tralatio est ab auibus. sic M. Tull. ad Att. lib. 4. *Qui mihi pennas inciderunt, nolunt easdem renasci. Nonnulli libri vet. habent pinnis.*

PAVPERTAS IMPVLIT AVD.] audacem paupertatem appellauit aptissimo, & verissimo epitheto. nulla enim res est, quæ magis impellat homines ad facinus, iniuriamque alteri inferendam, quàm paupertas. Itaque, quo modo non facile reperitur in diuite, & potente temperantia: sic haud temere in homine egente, aut paupere iustitiam inuenire possis. Non malè igitur Plato libr. octauo de repub. perspicuum est (inquit) qua in ciuitate mendicos videris, in ea ciuitate fures, cruménarum sectores, sacrilegos, & omnium huiusmodi malorum opifices latitare. verba Platonis sunt hæc. *Δήλον ἄρα, ὡς δ' ἐστὶν ἐν πόλει, ἔαν ἴδης πτωχὸς, ὅτι ἐστὶ πρὸς τὴν πόλιν ἀποκεκρυμμένοι κλέπται, καὶ βαλαντιοτόμοι, καὶ ἱερόσυλοι, καὶ πάντων τῶν πονηρῶν κακῶν δημιουργοί. Et apud eundem lib. 1. senex ille Cephælus, eò sibi magnas opes profuisse dicit, quòd, cum hominem senem ferè pœnarum earum, quæ hominibus iniustis apud inferos dicuntur impendère, cogitatio, metusque maximè terrere soleat, saepe cum animo suo de inferis cogitantem, & dubitantem vtrum illa, quæ olim, vt fabulosa, irridebat, vera sint, necne: ipse numquam quemquam egestate coactus, iniuste laeserit, neminem fefellerit, nec fraudarit, omnia denique, quæ debuerit tum diis immortalibus, tum hominibus, persoluerit, rei familiaris copiis fretus: ita fieri, vt dulcissima spe futurorum erectus, conscientiaque iuste, & innocenter actæ vitæ sustentatus, tranquillam senectutem traducat. Theognis item fatetur, sese, velir, nolir, multa flagitiosa, ac turpia à paupertate doceri, si modò de se loquitur, ac nò de quouis, qui hoc onere prematur, his verbis, *Ἄδελφ' ἄνθρωπε, πένε μοι καθήμεν' ἄμους Σάμα καταρμύεις, καὶ νόον ἡμέτερον? Δίχα δὲ μ' ἐκ ἐθέλοντα βίη, καὶ πῆν' ἂν δι-**

A δόλοικε, Εδολά περ' ἀνδρῶπων, καὶ καλ' ὀπιπίμων. id est, ὁ misera paupertas, quid meis humeris insidēs, corpus & mentem dedecoras? Turpia autem me non volentem & inuitum multa doces, ea, quæ apud homines honesta sunt, scientē? Verūm quē admodum negari non potest, paupertatem improbos, & ignauos homines natura, ad facinus, ac maleficium stimulare: quod & Hesiodus confirmat his versibus, ἐργ. καὶ ἡμ. Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ κενεὶώ βῆπ' ἐλπίδα μύμων, Χρηζῶν βίῳ πτο κακὰ πρὸς πλεῖστα θυμῷ. id est multa autem mala homo ignauus inanem spem fouens, egens victu, in animo suo agitare solet: sic dubium non est, quin eadem bonorum virorum animos exsuscitet, industriam acuat, artibus eliciat, atque excitet. nota sunt illa Theocriti ὁν ἀλλεῦσιν εἰδ. κε. Α πνία, Διόφαντι, μόνα τὰς τέχνας ἐξείρει' Αὐτὰ τῷ μόχθῳ διδάσκαλος' ἔδδ' ἔερ εὐδὲν Ἀνδράσιν ἐργαπύταισιν καὶ παρέχειν μέμναι. id est, Paupertas, ὁ Dio phāte, sola artibus excitat: ipsa laboris magistra est. Neque enim dormiendi facultatem hominibus operarijs præbent improba cura. Itaque hoc loco Horatius se à paupertate impulsū esse ait, vt versibus scribendis operam daret. Cum his congruunt illa Persiana: *Quis expediuit psitaco suum χεῖρε, Picāsque docuit nostra verba conari? Magister artis, ingenique largitor Venter, negatas artijex sequi voces.*

B SED, QUOD NON DES. HAB. QVÆ POTER. &c.] Hunc locum à nemine video satis explicatum. dicitur ergo is habere, quod desit, qui suis bonis ita abstinet, quiq̄ue ita eis parcat, vt ei deesse videantur: & qui non explet cupiditates naturales, ac necessarias. contrā, habere quod non desit, is, qui non inuitus, quiq̄ue liberaliter, & iucundē vtitur iis, quæ habet, cū opus sit, & cū res postulet: qui non defodit ea, quæ quaesierit. Vulgō enim dici solet, auaris tam id, quod habent, deesse, quā, quod non habent, propterea scilicet, quod iis, quæ habent, non audent vtī. ad hunc locum pertinent illa Od. 16. lib. 3. *Magnas inter opes inops.* & Od. 17. epod. *Egens benigne Tantalus semper dapis.* & epist. 2. lib. 1. *Semper auarus eget.* & sat. 3. lib. 2. *Pauper Optimus argenti positi intus, & auri.* Præterea proponatur mihi aliquis quantumuis diues, & copiosus: si is sumtus faciat suis fructibus maiores, huic etiam res suæ deerunt. Luxurioso enim, & profuso homini, quantumuis locupleti defunt omnia, quod elegantissimo carmine declarat Catullus in quendam, quem Mentulam nominat, *Firmano salu non falso Mentula diues Fertur, qui tot res in se habet egregias: Aucupitū omne genus, pisceis, prata, arua ferāsque. Nequicquam: fructus fructibus exsuperat. Quare concedo sit diues, dum omnia desint: Saltum laudemus, dum tamen ipse eget.* Quod si cui hæc huius loci explanatio non probetur, afferam alteram, non admodum tamen dissimilem: vt intelligamus, nos habere, quod non desit, vbi certum, & annum vectigal habemus, quod ex fructibus fundi aut villæ alicuius ad nos quotannis redeat, quemadmodum Horatius fundi sui Sabini fructibus sumtus ad victum cultūq̄ue necessarios sufferebat. Itaque, quod non desit, sic interpretabimur, quod ad me quotā-

nis redeat, & quod perpetuo suppeditet mihi sumtus necessarios. sed hæc explicatio ad priorem reuoluitur. Nam si qui fructus habeat annuos, id est, è fundo aliquo fertili, & fideli quotannis nascentis, is vel eis non vtetur liberaliter, & libenter: vel sumtus faciet fructibus illis maiores: egebit. Itaque non habebit, quod non desit. Recipienda igitur prior explicatio est, vt intelligamus vno verbo, cum habere, quod non desit, qui sumtus faciat moderatos, & fructibus, aut vectigalibus suis æqualeis. Itaque si dixisset hoc modo Horatius: nūc autem cū abūdem rebus ad victum, cultūq̄ue necessariis: non essem sanus, si versus scriberem: dubitare posset aliquis, vtrum quod Horatius copius rei familiaris auctus sit, iccirco copiosior, & locupletior, beator denique sit habendus, necne, cū plerumque videamus euenire, vt ditissimus, & copiosissimus quisque, vel idē sit illiberalissimus, parcissimus, ac, pene dicā, egentissimus: vel omnia sua profundat, ac perdat. Huic igitur dubitationi statim occurrens, cū habeam (inquit) ea bona non quæ tangere, aut minuere verear, sed quibus libenter vtar: neque rursus, quæ sumtibus immoderatis exhauriam: sed quibus necessarias, aut etiam naturales cupiditates expleam: quæ me cucurbitulæ satis expurgare possent, nisi dormire, quā versus scribere mallē? Od. 1. epod. sic loquitur de se, *haud parauero Quod aut auarus vt Chremes, terra premā: Discinctus aut perdam vt nepos.*

C QVÆ POT. VMOV. SAT. EXPVRG. SICVIÆ] scio in omnibus libris excusis legi *cicutæ*: Acronēq̄ue, & ceteros cicutam accipere pro elleboro. quod ita absurdum est, vt mirer, & illis venire vniquam in mentem potuisse, & à tot viris doctis, qui Acronem vsque ad hæc tempora secuti sunt, approbatum esse. Nam primū cicutā, quam Græci κωνίον vocant, immoderato frigore enecat: vt sat. 1. lib. 2. *Sed mala tollet animum vitiatō melle cicutæ:* & Od. 3. epod. *Edit cicutis allium nocentius:* ita vt sit medicamentum pestiferum, non salutare. elleborus autem atram bilem exhaurit. Deinde cicutā non adhibetur à medicis ad purgandum, neque vim habet vllam purgandi: elleborus & habet vim purgandi maximam, & quotidie ad hunc vsū solet adhiberi. Quare neque hæc scriptura vllō modo ferenda est, neque hoc nomen huic loco conuenire potest, meo quidem iudicio. Quid igitur dicendum? alterum, opinor, è duobus, vel cicutas hoc loco significare cucurbitulas, quæ corporibus admouentur ad vitiosum sanguinem eliciendum: quod mihi verisimile non sit, cū à nemine Latino hæc vox ad hanc rem significandam sit vsurpata: vel legendum *sicuita*, siue *sicuita*: quæ vox Græca est, Galeno, & ceteris medicis Græcis admodum vsitata: quas Latini cucurbitulas, seu cucurbitas appellant. Corn. Celsus lib. 3. cap. 27. *sed ieiuno, cū benè iam concoxerit, cucurbitula quoque sepe dolenti parti admonenda sunt.* de voce autem σικυῖα exstant exempla a quod Plutarch. Galen. Hippocr. Plutarch. *πρὸς πολυπρωγ. ὡσπερ αἱ σικυῖαι πὶ χεῖρῶν ἐκ τῶν ἀσθῆνῶν ἐλκυσθῶν, ἔτω τὰ τῶν πολυπρωγ. γόνων ὡπὶ τὸς φαυλοπύτους ἄγγυς ὀπιπῶσαι,* id est, quemadmodum cucurbitula pessimum quicque ex carne, seu ex corpore ducunt:

A ducunt: ita curiosorum aures pessimos quosque sermo-
 nes attrahunt. Galenus libro de cucurb. οὐκ ἔστι δὲ
 κατα τὴν ὕλην κινῶσαι, ὁ δὲ ἴδιον κινῶσαι, φλεγματὴν μεταβάλλει, ἐμ-
 πνευμάτων δὲ διασπῆσαι, ὁρῶντας ἀνακτῆσαι, &c. id est,
 cucurbita potest materiam exinanire, dolorem sedare,
 inflammationem minuere, inflationem digerere, ap-
 petitiones recuperare, &c. idem ibid. αἰσθητικὸς ὄντων
 οὐκ ἔστι δὲ οὐδὲν ἔχειν, καὶ ὄντων δὲ, id est, cucurbita
 vim habet eliciendi, & extrahendi ex carne. Nican-
 der θηριακοῖς in extrem. Καὶ μὴ καὶ σινδύων χαλκήρεα λοι-
 γεῖ τὴν Πρὸς ἀξας, ἴσπερ καὶ ἀθρόον αἶμα κενώσας: id est,
 Et verò cucurbita arca, seu ferrea, graui vulnere
 admota, venenum, & densum sanguinem, exina-
 nans, seu exhauriens. Neque est quòd quemquam
 moueat, quòd secunda syllaba huius vocis apud
 Nicandrum corripitur, cùm apud Horatium ne-
 cessario hæc syllaba debeat esse longa. nam cùm
 Græci dicant & σινύα, per u in secunda syllaba, &
 σινύα, per diphthogum impropiam, licet eam syl-
 labam in versu vel corripere, vel producere. Solet
B autem Horatius non solum Græcis loquendi ge-
 neribus uti, qualia sunt, *ventis debes ludibrium, pa-
 tiens vocari Caesaris ultor, desine mollium querelarum
 decipitur laborem, Celsò gaudere, &c.* sed etiam no-
 minibus Græcis: qualia sunt hæc, *diota, amyctis, ba-
 lanus, cichoræum, acinaces,* (quamquam hoc est Per-
 sicū potius) *apotheca, cardiacus, lethargicus, lethar-
 gus, colyrium melos, epos, elleborus, onyx, pyga, pyrgus,
 symphonia, persicelis, lachanum, archaici lecti, nomif-
 ma,* & pleraque alia. Quo fit, vt facilius adducar
 ad credendum, eum hic quoque Græco nomine
 σινύα, vsu esse, quòd significat cucurbitā, seu cu-
 curbitulam. Hæc igitur erit huius loci sententia.
 quibus cucurbitis satis expurgari poterò: quæ cu-
 curbitæ sanguinem vitiosum ex vniuerso meo cor-
 pore exhaurire poterunt, nisi melius esse putem
 dormire, quàm versus scribere? est autem tralatio
 perpetua à corpore non sano, & corrupto, ad ani-
 mi (vt ita dicam) insanitatem, qua significat, se pa-
 rum sanæ mentis meritò visum iri, si nunc, cùm ei
 bona suppetāt, quibus uti & velit, & possit, versus
 scribat potius, quàm dormiat. Cùm hæc iam pridē
C scripsissem, aliquot annis post vir doctissimus
 Adrian. Turnebus, collega meus, nuper immatura
 morte nobis & suis omnibus ereptus, lib. 2. cap.
 8. Aduersar. scripsit, Horatium aut posuisse hic ci-
 cutas pro herbis medicatis, & purgantibus: in qui-
 bus omnibus virosus quidam succus inest, & malo
 medicamento proximus, aut respicientem ad feru-
 laceos, & cicutis simileis ellebori cauleis, cicutas
 dixisse, vt intelligamus ex caulium ellebori cicutis,
 elleborum cicutam ab eo esse appellatum: aut
 sermone satyrico, & iocoso vsu, elleborum ci-
 cutam ad medicamentorum infamiam vocasse, aut
 venenatam medicamenti speciem pro salutari ioc-
 ulariter posuisse. Sed ignoscāt mihi Turnebi ma-
 nes. nihil eorum, quæ ille hæsitans, & dubitans af-
 fert probari, aut ferri potest. & miror hæc ei tam
 absurda, & frigida in mentem vniquam venire po-
 tuisse. Nam neque cicuta pro herbis medicatis &
 purgantibus vsurpata sunt vniquam à quoquam
 Latinorum, neque cicuta pro elleboro, neque spe-

cies pro cōtraria specie poni potest. Quòd autem
 Scaliger F. putat hoc ita dictū esse ab Horatio, non
 quòd voluerit morbum suum cicuta expurgari
 posse, aut non posse, sed augendæ rei causa, vt cùm
 dicimus, *Totus Oceanus te non abluerit:* quemadmo-
 dum Persius dixit, *mascula bilis Intumuit, quam nō
 exstinxerit vna cicuta.* nemo enim sanus (inquit il-
 le) dixerit bilem cicuta deijci posse, sed & Hora-
 tius & Persius cicuta nomen propter illius violentiam
 vsurparūt: pace Scaligeri, iuuenis pereruditi,
 & mihi amicissimi, dixerim, nihil pertinent verba
 Persij ad hunc Horatij locum. Persius enim cùm
 bilis magnitudinē significare vellet, cicutam pro-
 pter eius frigus acerrimum, & violentissimū sum-
 sit, neque solum ita dixit, tātam esse bilem, vt eam
 cicuta exstinguere non possit, sed vt eam vna ci-
 cuta exstinguere non possit. Hic autem Horatius
 neque de bile agit, neque vtitur verbo exstinguendi:
 sed primū de scribendi scabie, aut prurigine lo-
 quitur: deinde vtitur verbo purgandi, non exstin-
 guendi. At cicuta exstinguere fortasse bilem po-
 test: purgare autem nullo modo. at si cicuta ne ex-
 stinguere quidem bilem potest, dictum est tamen
 venustè ὑπερβολικῶς, *bilem vna cicuta non exstinxe-
 rit,* ad significandam bilis magnitudinem: quòd
 ad hunc Horatij locum quadrare non potest. Qui-
 dam alius item doctus putabat per cicutas, cala-
 mos, & cannas significari, quibus veteres non
 letalia solum, verū etiam salutaria condere so-
 lebant, & ex eis sumere medicamentum, & deuo-
 rare, seu exorbere, quemadmodum aiunt Demo-
 sthenem venenum ex calamo hausisse. Equidem
 non negarim, cicutam pro calamis vsurpari, vt apud
 Virgil. Alexid. *Est mihi disparibus septem com-
 pacta cicutis Fistula.* Sed puto veteres solitos esse
 venenum seruare in calamis in rebus dubijs & ad-
 uersis, vt sua voluntate potius, quàm cum cruciatu
 morerentur, aut in aduersariorum potestatem ve-
 nirēt: eos autem, qui incolumi essent fortuna, qui-
 que suis rebus non diffiderent, non puto venenū
 salutate in cannis seruare, neque ex cannis sorbere
 consueuisse.

P R E D A N T V R] quasi prædando carpunt, seu
 rapiunt potius.

T E N D V N T] contendunt, conantur: vt sæpe
 aliàs.

E X T O R Q V E R E] tribus verbis lectissimis idē
 penē significantibus vsus est *predari, eripere, extor-
 quere.* significat tamen hoc postremo, se poemata
 adhuc retinere, neque ea facillè sibi adimi posse,
 quamuis atas cetera abstulerit.

Q U I D F A C I A M V I S ?] quid vis faciam? quid
 mihi faciendum censes?

D E N I Q V E N O N O M N E S E A D E M M.]
 sententia est tritissima, quam & Pindarus expres-
 sit εἰδ. 1. πῦθ. καὶ εἰς ἑτέροιον ἐτέρων ἕρος ἐκνίξε φρένας, id est,
 namque alij alius rebus delectantur. Virg. in Alex.
trahit sua quemque voluptas.

C A R M I N E] heroico, quòd epos appellat
 sat. 10. lib. 1. *forte epos acer, Vt nemo, Varius ducit.* ex
 quo epici poëtæ nominantur, qualis Homerus,
 Antimachus, Apollonius, Ennius, Virgilius. &
 infra eadē epist. *Carmina compono, hic elegos.* aliàs

Ecc iiiij pro

A pro quouis carmine, vt Od. 14. epod. *Inceptos olim promissum carmen iambos.*

BIONEIS SERMONIBVS] comædiis, comicis versibus, à Bione Aristophanis patre.

ET SALE NIGRO] & salibus amaribus, ac mordacibus, quales sunt veteris comædiæ. satyra 10. lib. 1. de Lucillio, *at idem quod sale multo Urbem defricuit, charta laudatur eadem.*

TRES MIHI CONVIVÆ, &c.] pulcherrima similitudine à conuiuio ducta, qui palato, & gustandi sensu plurimum sepe inter se dissidere solent, iudicij hominum de poetis dissimilitudinem, ac varietatem ostendit.

ACIDVM] acidum, ab acore, aut à verbo acefco ductum est.

PRÆTER CETERA ME] *ἄλλοις*, alia ratio, propter quam scribendis versibus modum constituere debeat, nempe occupationes, & curarum alienarum. hunc versum autem, qui turbato ordine verborum antea inconcinne ita legebatur, *Præter cetera Romæ mène, &c.* ego & veterum lib. auctoritatem secutus, & à Gabriele Faerno admonitus, in suam pristinam concinnitatem restitui. *Præter cetera me Romæ, &c.*

SPONSVM] fidei iussum, vt sat. 3. lib. 2. *Prodiderit commissæ fidei, sponsum ve negarit.* & sponsor, fidei iussor satyr. 6. lib. 2. *Roma sponsorem me rapis.* & epist. de arte poet. *Et spondere leui pro pænere.* est autem spondere, iubere sua fide alteri pecuniam credere.

HIC AUDITVM SCRIPTA] criticus enim erat Horatius. epist. de arte poet. *si quid tamen olim scripseris, in Mecæ descendat iudicis aureis, Et patris, & nostras.*

CVBAT HIC IN COLLE QVIRINI] amplificatio à locorum distantia. nam inter collem Quirinalem, & Auentinum intercedunt forum Rom. templum Iouis Feretrij, Capitolium, Palatium. Quirinalis autem dictus à Curetibus, vel à Quirino.

EXTREMO IN AVENTINO] in extrema parte montis Auentini. Auentinum collem alij ab auiibus: alij ab rege Auentino Albano, quod ibi sit sepultus: alij ab aduentu hominum: Varro ab aduectu, quia olim paludibus ab reliquis erat disclusus, dictum putat. Iam quod addit *extremo*, id non temere. Auentinus enim omnium collum est longissimus: à ceteris separatus: duobus verticibus sursum erectus.

INTERVAL. VID. HVM. COMM.] vides intervalla humano more commoda, hoc est non admodum commoda, vt sunt res humanae, quæ ferè sunt incommodæ potius, quàm commoda.

VERVM PVRE SVNT] sic habent tres cod. Vatic. & Iannoct. Tornef. & vulgati Aldini & Nicot. & Cleric. & Ruff. quam scripturam quidam corruperant, & plures supposuerant. sic igitur hunc locum explico. Verum dicit aliquis? Romæ vias esse puras, id est, non impeditas, sed patentis, & late explicatas, & vacuas: per quas iter facere meo commodo possim, ita vt nihil mihi impedimento sit, aut obstat, quo minus meditari, & facere verus queam. sic vtitur hoc nomine. T. Liuius libr.

24. *postero die signis collatis dimicaturum puro, ac patenti campo: ubi sine ullo insidiarum metu vera virtute gereres posses.* & Varro lib. 4. de Lingua Lat. loca pura appellat, non ædificata. sic ille *loca in urbe pura, area.* Virg. lib. 12. *Æneid. Sed stirpem Teucrum nullo discrimine sacrum sustulerant, puro ut possent concurrere campo.* Et iuris consulti locum purum appellant; qui neque sacer, neque sanctus, neque religiosus est.

FESTINAT CALIDVS, &c.] respondet superiori illi obiectioni, negatque ita esse.

CALIDVS] audis: vel laboriosus, & in perfecundo labore pertinax: vel studio incensus. ex quo nata sunt hæc loquendi genera, calere & flagrare studio rei alicuius. epist. superiore: *Et calet vno Scribendi studio: & res calet, & calefacere aliquem.* M. Tull. ad Attic. lib. 4. *itaque iudicia calent.* & Verr. 3. de antea. *posteaquam satis calere res Rubrio visa est.* Idem pro Plancio. *illud verò crimen de nummis, quos in circo Flamino deprehensos esse dixisti, caluie recentis.* Idem ad Q. Fratr. lib. 3. *eodem die Gabinium ad populum luculentè calefecerat Memmius.* sic vt Calidio verbum facere pro eo non licuerit, Suet. in August. *forumq; aleatorium calefecimus.* Cæc. ad Cic. lib. 8. epist. *si Parthi vos calefaciunt, nos hic frigore frigesimus.* Idem ad eundem. *Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere iam calet.*

REDEMTOR] qui opus faciendum condixit: *ἐργολάβων* vocant Græci. Od. 1. lib. 3. *huc frequens Camenta demittit redemptor Cum famulis operum solutis.*

TORQVET] torquendo attollit, vel ad eum locum, quod opus est, admouet. Nam machinis & saxa ad murorum structuram, & tigna ad tectorum, fastigiorumque contignationem attolluntur, Lucret. lib. 4. *Quippe etenim ventus subtili corpore tenuis Trudit agens magnam magno molimine nauim: Et manus vna regit quantum impete eunt, Atq; gubernaculum contorquet quodlibet vnum: Multaq; per trochleas, & tympana pondere magno commouet, atq; leuis sustollit machina nisu.* M. Tull. Verr. 3. *omnes illæ columnæ, quas dealbatas videtis, machina apposita, nulla impessa, deiecta, ei demq; lapidibus reposita sunt.* & illud apud Græcos, *θεῖς δὲ τὸ μηχανῆς*

TRISTIA ROBUSTIS, &c.] id est, in plateis existunt præterea alia turba, clamores, & angustia propter concursum funerum, & plaustrorum, cum hæc funus procedit, illæc plaustra, & vehicula trahuntur. simile illud est sat. 6. lib. 1. *at hic si plaustra ducenta, Concurrantq; foro tria funera.* &c.

LVCTANTVR] tralatio est, vt Od. 1. lib. 1. *Luctantem Icareis fluctibus Africum.* &c. proprie illud epist. ad Aug. *Psallimus, & luctamur Achivis doctus vnctis.*

RABIOSA CANIS] hoc animal omnium ferè est rabie infectissimum. Itaque rabie aiunt morbum esse canium. Virg. Georg. lib. 3. *Hinc canibus blandis rabies venit.* idem Æn. 7. *Hic subitam canibus rabiem Cocytia virgo Objicit, & noto nareis contingit odore.*

LVTVLENTA] sup. epist. 2. lib. 1. vel *amicaluto sus.* Idem de Lucil. sat. 4. lib. 1. vtitur eodè nomine.

A ne, *Cum fueret Itulentus, erat quod tollere velles.*

I NVNC] ironia est, vt sup. epist. ad Numiciū lib.

.1. *I nunc, argentum, & marmor vetus, arāque, & ar-
teis Suspice.* significat enim his verbis se planè aliud
sentire, quàm quod loquitur: proinde ac si ita diceret.
fieri omninon potest, vt in tanta turba, tantòque
strepitu quisquā versus meditari possit.

SCRIPTORVM CHORVS OMNIS, &c.] poetæ solitudinē,
& loca ab arbitris remota querunt: vrbeis, & celebritatem fugiūt, sic epist. de arte poet. *secreta petit loca, balnea virat.*

CONTRACTA] non admodum latis viis impressa, in angustiis posita, angusta, obscura, quæ
vix apparent, quæ difficile est persequi. notant tamē
veteres interpretes aliās legi contracta: quā scripturā
ego quoq; reperi in sex libris manuscriptis.

INGENIVM, SIBI QVOD VACVAS, &c.] huius loci hæc
sententia est: si, qui Athenis in vrbe tranquillissima,
& quietissima septem annos in studio litterarū,
& philosophiæ versati sunt, seniumque propemodum
ex assidua lectione, & cura contraxerunt, ita plerumque
hebetes, atque infantes euadunt, vt populo risum moueant:
qui fieri potest, vt ego in vrbe negotiosissima, tot
occupationibus, & curis districtus, versus lyricos scribam?

B argumentum est à minori, hoc modo: ex vrbe
quietissima & otiosissima existunt homines muti, qui
tamē insenuerunt libris, neque strepitu, aut turba, aut
occupationibus impediti fuerunt, quo minus scriberent:
quanto magis ex vrbe Roma? vel quanto difficilior est
in vrbe Roma versus scribere? Urbanè autem & laticæ
significat, interdum immoderatum studium, & immodicam
librorum lectionem efficere homines ridiculos atque
hebetes.

INSENVITQVE LIBRIS, ET CVRIS] sic epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Immoritur studiis, &
amore senescit habendi. Insemit libris autem, id est,
ex librorum lectione senium contraxit.*

STATVA TACITVRNIVS EXIT] significatè *παρρησία*,
immoderato, & intempestiuo studio ingenium obtundi
potius, quàm acui. Prouerbij speciem gerit. Itaque
suprà fat. 5. lib. 2. *Infantes st tuas dixit.*

C RISV POPVLVM QVATIT] omnibus risum excitat
maximum. risum *συγκρόσιον* vocāt Græci, qui ita
multus erumpit, vt totū corpus cōcutiat.

DIGNER?] dignum esse putem connectere verba
sonum lyre motura, id est, carmina ad lyram canenda?

CONSULTI] iuriconsulti. lib. de arte poet. *consultus iuris, &
actor Causarum mediocris* Od. 34. lib. 1. *Infantis dum
sapientiæ Consultus erro.*

GRACCHVS VT HICILLI FORET, &c.] id est, vt
iuriconsultus fratrem suum oratorem, Gracchum
appellaret: orator iuriconsultum, Mucium Scæuulam
salutaret. De Mucio sic M. Tull. de claris orat. *Mucius
autem augur, quod pro se opus erat, ipse dicebat, vt
de pecuniis repetundis contra T. Albucium, is oratorum
in numero non fuit: iuris civilis intelligentia, atque
omni prudentiæ genere præstuit.* ibidem de Ti. Graccho,
Vinā in Ti. Grac-

cho, *Caiog, Carbone talis mens ad Remp. bene gerendam
fuisse, quale ingenium ad bene dicendū fuit.* profectò
nemo his viris gloria præstisset. Hi igitur fratres
(vt innuit Horat.) mutuo testimonium dabant.

CARMINA COMPONO] *ἐπιμ.* loquitur autē Horatius
non de se: sed de stultis, & nimium sua mirantibus
poetis, sub sua tamen persona, vt minore inuidia
alios reprehendar, cum ne sibi quidē parcere videatur:
vt epist. ad Aug. *Multa quidem nobis facimus mala sepe
poete.*

CÆLATVM QVE NOV. MVS. OP.] *ὑπερβολικός, &
εἰρωνικός* dictum: quasi à nouem Musis excultum,
atque elaboratum.

QVANTO MOLIM.] quāto apparatu, quāto operosè,
moliuntur enim, qui quippiam magno labore conantur:
vt lib. de arte poet. *Oppida ceperunt moliri.* & Od. 1. lib. 3. *Cur inuidendis
postibus, & nouo Sublime ritu moliar atrium?* sententia
huius loci hæc est, Primū hoc vide, quā superbè, quanto
cum apparatu circumspectamus bibliothecam ab Augusto
propter ædem Apollinis exstructam, nobis videlicet
assentantes, & ita persuasum habentes, nisi nostri libri
in eam deferantur, à poetis Latinis vacuam futuram.

E ÆDEM] ædem Apollinis, & bibliothecam ei adiunctam,
Musis cōsecratam ab Augusto, in qua recitabantur
noua poëmata Latina, vt fat. 10. lib. 1. *hæc ego ludo,
Quæ nec in ede sonent certantia iudice Tarpa, &c.*

VACAS] ita legendum, & ita scriptum est in cod. Iann. Faern. omnibus Vatic. & Torn. Cleric. Nicot. Ruslard. *si forte vacas* autē valet, si fortè
vacuus es, si nihil habes, quod agas.

ET PROCVL AVDI, QVID FERAT, &c.] & audi è loco
longinquo, quid hi poeta, qui sua poëmata in bibliotheca
Apollinis, & æde Musarum recitant, & locari volunt,
nouo proferant: & quamobrem coronam sibi lauream
deposcant. *proculdixit*, quia Lollius longè ab eo aberat.

CÆDIMVR, ET TOTID. PLAG. &c.] id est, aureis nostras
præbemus scriptis alienis audiendis: nos vicissim
alienas aureis nostris poematis recitandis obtundimus,
atque enecamus. ducta est similitudo a Samnitibus,
id est, gladiatoribus sic appellatis à Samnitibus illis,
qui diu ancipiti Marte cum Romanis bella gesserunt,
vt testatur T. Liuius sub finem lib. 9. *Et Romani
quidem ad honorem Deū in signibus armis hostium vsi
sunt: Campani ab superbia, & odio Samnitium,
gladiatores, quod spectaculum inter epulas erat, eo ornati
armarunt, Samnitiumque nomine appellarunt.* Alij à
Samnitium armatura dictos putāt. Erant porro hi
gladiatores, lenti, & componebantur cum pro-
uocatoribus. Quemadmodum igitur gladiatores cum
interdum totum diem digladiati fuerint, discedunt
ad extremum incolumes, atque integri: sic cum ego
illius scripta audierim, & laudarim, vel leuiter, &
dici causa reprehenderim: & ille vicissim mea: recitatione
vsque ad vesperam producta, atque extracta, discedimus
vterque alter alterius iudicio, ac suffragio, magni, ac
præstantes poetæ declarati. Samnites autem gladiatorum

torum

A torum genus fuisse, etiam ex M. Tull. intelligere licet, lib. Tuscul. 2. *Quis mediocri gladiator ingemuit? quis vultum mutauit umquam? quis non modo stetit, verum etiam decubuit turpiter? quis cum decubisset, ferrum recipere iussus, collū contraxit? tantum exercitatio, meditatio, cōsuetudo valet. Ergo hoc poterit Samnis spurcus homo, vita illa digna, locoque? &c. & de orat. lib. 2. Atque eiusmodi illa prolusio debet esse, non vt Samnitium, qui vibrant hastas ante pugnam, quibus in pugnando nihil vtuntur, sed vt ipsis sententiis, quibus proluferunt, vel pugnare possint, & 3. ex Lucillio, quamuis bonus ipse Samnis in ludo, ac rudibus cuius satis asper.*

SUB LUMINA PRIMA] ad vesperam, vt sat. 6. lib. 2. iusserit ad se Macenas serum sub lumina prima venire. lumina igitur hoc loco intellige, lucernarū, vt Od. 6. li. 3. *Cui donet impermissa raptim Gauidia luminibus remotis.* sic Lucret. lib. 3. *Quin etiam nocturna tibi, terrestria quæ sunt Lumina pendentes hœcni, &c.* Idem lib. 6. numero singulari, *Nocturnumque, recens exstinctum lumen.* sic & Hor. epist. 1. lib. 1. *si non Posces ante diem librum cum lumine.*

B **DISCEDO ALCÆVS PUNCTO**, &c.] ita discedimus, vt ego illius suffragio par Alcæo: ille meo, cum Callimacho conferendus esse dicatur: quod si Callimachi nomine contentus non est, fit Mimnermus, id est, appellatur, & salutatur à me Mimnermus. de Mimnermo vide suprā annot. ad epist. 6. lib. 1.

OPTIVO] quod ipse optauerit, atque elegerit.

CRESKIT] fit maior, ornatior, & clarior.

MVLTA FERRO, VT PLACEM, &c.] Cum scribo (inquit Horat.) & cum versus meos necesse habeo recitare, populique benevolentiam, ac suffragium aucupari, multas molestias exorbeo, multasque poetarum ineptias deuoro, ne eos irritem, atque offendam: cum idem ad me redij, cumque insanire, hoc est, versus scribere desij, liberum est mihi meas aureis poetis sua scripta recitantibus obturare.

IRRITABILE] iracundum, ὀξύθυμον, quod facile ad iram impellit.

C **MENTE RECEPTE**] cum respui, cum ad sanitatem reuersus sum.

OBTUREREM] sine interrogationis nota legendum. obturē igitur, hoc est, obturare ausim, liceat mihi obturare impunē.

SE VENERANTVR] se ipsi ita magni faciūt, vt sibi diuini poetæ videantur.

VLTRÒ] non expectantes dum ab aliis laudentur.

QVICQVID SCRIPSERE, BEATI] id est, suis omnibus scriptis, qualiacumque sint, sibi satis facientes, sibi que placentes, εὐχρηστικῶς, vt cum ita loquimur, forte sua beatus. & epistola ad Loll. 2. lib. 1. *beatus enim iam Cum pulchris tunicis sumet noua cōsilia, & spes.* Catul. de Suffeno. *neque idem umquam Aque est beatus, ac poema cum scribit.* & epist. ad August. *Agricola prisci fortes paruog, beati.*

ANIMVM CENSORIS SVMET HONESTI] id est, ipse se in sua scripta censorem præbebit, suaque esse obliuiscetur: sua scripta notabit tā-

quam censor.

AVDEBIT] id est, inducet animum: non dubitabit: quasi magnum quiddam & arduum sit, hoc facere inquit Porph. quale illud Virgilij est, *Audo hospos contemnere opes.*

QVÆCVNQVE PAR. SPLEND. HAB. &c.] verba humilia, seu fordida, atque inquinata: seu parum splendida, parumue illustria.

SINE POND.] id est, leuia. epist. de arte poet. *Fabula nullius Veneris, sine pondere, & arte.*

QVAMVIS INVITA REC.] id est, quamuis ei ita placeant, & cara sint, vt ea ægrè, grauatèque suo loco moueat.

ET VERS. ADH. INTRA PEN. V.] id est, & quāuis sint adhuc domi, penitus abdita, neque dum in lucem prolata, neque diuulgata. Solent enim nobis mirum in modum nostra, & domestica placere: malumusque aliena reprehendere, & corrigere, quā domi nostræ nata. In templo Vestæ, quam *ἑστίας* nominant Græci, seruabatur ignis æternus Romæ. Iam cum Vesta præsit focus, & cum suum quæque domus focum habeat, sequitur, vt suam quisque domi suæ Vestam habeat, id est, Larem. notum Græcorum prouerbium est, *ἀφ' ἑστίας ἀρχομαι*, id est, à Vesta, seu à Lare incipere: quod significat à se, & à suis initium facere. Vtitur & Plato in Eutyphrone, his verbis, *ἀρχαίς γάρ μοι δοκεῖ ἀφ' ἑστίας ἀρχομαι κακουργεῖν τὸ πῶλον, ὅτι καὶ πᾶσι ἀδικοῦσι.* id est, *planè videtur mihi à Vesta, seu à Lare ledende ciuitatis initium capere, qui tibi iniuriam facere conetur.* Turnebus sic explicat: & quāuis non debeant attingi nec loco moueri, quasi sanctitate loci tuta, munita, ac defensa. Nam è templo & penetrali Vestæ non licebat quemquā extrahere, adde quod supplices, qui ad Vestam supplicabant, locum supplicandi sanctissimum, repellere, ac reijcere nefas erat.

OBSCVRATA DIV POPVLO] id est, prisca, antiqua, & iccirco in usitata, atque ab vsu quotidiani sermonis iam diu intermissa, quæ (vt ait M. Tull. lib. 3. de orat. ad Q. fr.) *poetarum licentia sunt liberiora, quam nostra.*

BONVS ERVET] bonus, id est, benignus, & liberalis: benignitate ductus, est enim benigni, ac liberalis hominis, quæ sunt ignota, ac penitus abdita, in lucem proferre, & cum omnibus communicare. *eruet* autem, id est, è tenebris & situ efferet, atque extrahet.

PROFERET] sic de arte poet. *& nouarum Nomina protulerit.*

ASCISCET] id est, noua verba cudet, & finget. in epist. de arte poet. *si forte necesse est Indiciis monstrare recentibus abdita rerum: Fingere cincturi non exaudita Cethegis Continget, &c.*

QVÆ GENITOR PRODVX.] quæ genuerit vsus, *Quem penes arbitrium est, & ius, & norma loquendi.* idcirco genitorem dixit: id est, quasi parentem, & procuratorē vocabulorū. Frustra enim noua verba cuduntur, nisi vsus comprobabit.

VEHEMENS] anapæstum posuit pro spondeo, aut dactylo. sic Virg. Georg. 1. *Fluniorum rex Eridanus.* & Lucret. lib. 2. *Nam tibi vehementer no-*

A *nares molitur ad aureis Accidere.* & Homer. *il. i.* Βορρής, καὶ ζέφυρος, πῶτε Θρήκηθεν ἀήτον. & *il. i.* Στὰς ἀπ' αὐθιγῆς πύργου δόμοισι, ἢ ἐστ' ἀνέμοισι Βορρῆ καὶ ζέφυρον. vel legendum *vemens.* vt alij malunt, quemadmodum prendo, rependo. vehementem vltum dixit, quia magnopere valet ad auctoritatem verbis, & sermoni comparandam: epist. ad Pison. *Quem penes, &c.* vt supra.

B E A B I T] ditabit, augebit: ex quo beati dicuntur diuites.

L V X V R I A N T I A C O M P E S C E T] quæ redundant, amputabit, limabit, circumcidet, coercet. idem de art. poet. *ambitiosa recidet Ornamenta.*

S A N O L Æ V . C V L T V] ita poliet, & læuia reddet, quæ sunt nimis aspera, vt tamen hic cultus, eaque perpolitio non detrahat eis neruos, & sanitatē. nam, vt idem ait epist. ad Pison. *scētantem læuia nerui Deficiunt.* Est autem tralatio perpetua à corpore animato, ad carmen, seu poema.

L V D E N T I S S P E C I E M D A B I T, &c.] speciem (inquit Horat.) præ se feret hominis parum laboriosè scribentis, ita vt, qui legat, speret se eodem modo scripturam: verum tamen & ille multū in scribendo studij, atque operæ ponet, & quilibet cum æmulabitur, cum experiri cæperit, inanem operam sumet. Non admodum ab his discrepant illa, quæ sunt in epist. de arte poet. *Ex noto fictum carmen sequar, vt sibi quis speret idem, sudet multum frustra que laboret.* sic propemodū M. Tul. scribit de eo oratore, quem summisum appellat. *summissus est, & humilis, consuetudinem imitans, ab indifertis re plus, quam opinione differens. Itaque, eū qui audiunt, quamuis ipsi infantes sint, tamen illo modo confidunt se posse dicere. Nam subtilitas imitabilis quidem illa videtur esse existimanti: sed nihil est experienti minus.* sic Isocr. in Panath. *ἡ γὰρ μαι τις ἡδὴ πολιὰς ἔχουσι ἀρμόττειν ἕκ ἐκείνων τὸν σφόδρον λέγειν, ἀλλ', ὡς ἀπαντες μὲν ἀνέλπισται, ἢ βυβληθεῖεν, ἔδειξ' ἂν διωκθεῖν ῥαδίως πλὴν τῶν ποιεῖν ἐλεόγτων, καὶ σφόδρα παροτρύντων τὸν νοῦν.* id est, *existimo, iis, qui iam canescere cæperunt, conuenire non illo modo dicere, sed ita, vt omnes quidem sperauerint, aut voluerint, nemo autem facile possit, præter eos, qui laborem suscipere volunt, quiq; vehementer animum a deam rem attendunt.*

E T T O R Q V E B I T V R] id est, & quamuis ludere, & iocari, & alias res agere videatur, multam diligentiam tamen in scribendo adhibebit, multumque laboris infumet.

N V N C S A T Y R . N V N C A G R . C Y C L . M .] saltare satyrum, saltare Cyclopa dicimus Latine. sic sat. 5. li. i. *Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat.* quia autem qui saltant, mouetur, eadem ratione moueri Cyclopa dixit. Quod autem alij quidam notarunt tale esse, quale illud Græcorum, *κινεῖσθαι κίνησιν.* id est, moueri motum: & moueri Cyclopa, dictum volunt, quasi moueri Cyclopis motum: & saltare Cyclopa, pro eo quod est saltare Cyclopis saltationem, non placet. Saltantem Cyclopa inducit Euripides, seu Aristius, quem ceteri sunt imitari. Theocrit. *θαλασσοῖσις. Αεζέρι πᾶ τήνον τὸν ποιμένα τὸν ποτ' Ἀνάπτι, τὸν κράτερον Πολύφημον, ὡς ὄρεσι λᾶας ἔβαλλε, Τεῖεν ἔκταρ ἔπεισε κατ' αὐτὴν ποσὶ χροῦσσαι.*

P R Æ T V L . S C R I P T O R D E L I R . &c.] dicuntur hæc ex persona poetarum sibi plus æquo tribuentium, suaque scripta supra modum amantium, ac laudantium, qualis est ille apud Catull. Suffenus. Prætulerim igitur (inquit Horat.) id est, malim esse poeta ineptus, & indoctus, modò mihi mea scripta placeant, quàm, cum sim optimus, ac præstantissimus, de meis scriptis morosè, ac fastidiosè iudicare, eaque planè improbare.

F A L L A N T] lateant, ignota sint: quod annotauimus supra.

Q V A M S A P E R E , E T R I N G I] ringi dicuntur canes, cum irritati rictum diducunt, quasi latraturi, aut morsuri. transfertur ad eos, qui taciti stomachantur, & qui vultu hilaritatem simulant, cum animo, & intimis sensibus angantur, sibi que ipsi magnopere displiceant. Plaut. Capt. *Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitari: Saltem si non arriderent, dentes vt restringerent.* M. Tull. ep. ad Attic. lib. 4. *Et si subringentur, qui villam me moleste ferunt habere, qua Catuli fuerat.* Terent. Phor. *Ille ringitur, tu rideas.* hæc verba igitur, *Quam sapere & ringi.* hoc valent. Quàm optimus quidem poeta esse, sed tamen mihi ipse displicere.

F V I T H A V D I G N O B . A R G . Q V I S E C R .] immò hic fuit Abydi, vt tradit Aristoteles in commentario de rebus admirabilibus si modò auctor eius est Aristoteles. Verum tamen quisquis auctor sit, eius hæc verba sunt. *λέγεται δὲ πινὰ ἐν Δελίδῳ ἀφ' ἑξακόσων τῆ δριανόια, καὶ εἰς τὸ θέατρον ἐρχόμενον, ὅτι πολλὰς ἡμέρας θεωρεῖν, ὡς ὑποκρινόμενον πινᾶν, καὶ ὅτι σωματὶ εὐδαί, καὶ ὡς κατὰ τὴν ἀφροσύνην, ἔχουσιν ἐκείνον αὐτῶν χροῖον ἡδίστα θεωρεῖσθαι, id est, aiunt quendam Abydi mente captum fuisse, & in theatrum euntem multos dies spectare, tanquam aliqui in eo actores essent, & apparere solitum esse: qui posteaquam respuit, dixit, totum illud tempus, quo mentis non erat sua iucundissime tractatum esse.* Lucianus autem in libello, *πῶς δὲ ἰσοελα συγγράφειν,* Abderitis huiusmodi ferè morbum quondam accidisse scribit. & Athenæus lib. 12. narrat, Thrasylæum quendam Axoneum ab atrabili ita fuisse affectum, vt existimaret nauis omnibus, quæ in Pyræum appellerentur, suas esse, quamdiuque eo morbo laborarit, iucundissimè vixisse: posteaquam autem opera medici sanus factus fuerit, dixisse numquam sibi in tota vita melius fuisse, quàm cum insanus esset. Ita Horatius significat, errorem mentis nobis iucundum esse.

B O N V S S A N E V I C I N V S] notum illud Hesiodi *Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσον γ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειρα.* id est, malum est malus vicinus, vt bonus, magna utilitas. Idem poeta vicinos ait ad oportunitates, & utilitates nostras propinquis esse paratiores. *Γεῖτονες ἀζωνοὶ ἐκείνοι, ἴσως αὐτὸ δὲ πνοι.* id est Vicini discincti vernerunt: propinqui autem se accinxerunt. Pindarus item *Νεμ. εἰδ.* docet maximam utilitatē afferre vicinum, si sit idem & amicus, his verbis, *εἰ δὲ δευτεῖα ἀνδρὸς ἀνθρ, πὶ φαῖμεν καὶ γείτον ἔμμεν ἰὸφ φιλήσαντ' ἀπνεῖ γείτονι, χροῖμα πάντων ἐπ' αἰῶν. i.* si autè vir viro eget quid dicamus vicinū esse vicino, qui attento animo diligat? gaudium cum aliis omnibus conferendū. contra, si sit idem inimicus, & malus. Plaut. in Mercat.

Nunc

A Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus, Ali quid mali esse propter vicinum malum.

POSSET QVI IGNOSCERE SERVIS] id est, qui non esset nimium saeuus in seruos: qualis ille est, quem describit lat. 3. lib. 1. *Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussit, Semefos piscis, topidiumque ligurrierit ius, In cruce suffigat: Labeone insanius inter Sanos dicatur: aut qualis ille lat. 2. libr. 2. hic neque seruis AlbucI senis exemplo dum munia di diu, Sauius erit. &c.*

ET SIGNO LÆSO NON INSANIRE] id est, & qui furenter non irasceretur, cum lagenam à se obliuata, comperisset à seruis esse resignatam. solebant autem veteres, lagenas plenas obliuare, ne à seruis furtim exhaurirentur. At mater Ciceronum (vt scribit Qu. Frat. ad Tironem) etiam inaneis obliuabat, ne dicerentur inaneis aliqua fuisse, qua furtim essent exsiccata.

INSANIRE] vsque ad insaniam irasci. Terent. Adelph. *dic mihi, non clamas? non insanis?*

POSSET QVI RVPEM, ET PVT.] lat. 3. lib. 2. *Hic fossa est ingens, hic rupes maxima.*

REFECTVS] recreatus, recuratus.

BILEM QVE] atram videlicet, ex qua, cum redundat, nascitur insaniam. ad purgandam autem atram bilem adhibetur elleborus, quem veratrum nominant Latini, vt lat. 3. lib. 2. *Danda est ellebori multo pars maxima auaris.*

ET DEMT. PER VIM MENT. G. E.] sic Sophocli. in Aiace. *En τὰς φρονεῖν ἄρ' μὴ δὲν ἢ δῖος βίος. Τὸ μὴ φρονεῖν ἄρ' κέρτ' ἀνὲρ δύνον κακόν.* id est, in nihil sapiendo iucundissima vita est. Nam non admodum sapere, malum est, doloris expers. ita autem coniuncta inter se, & finitima sunt nimia alacritas, & mentis error, vt ille nescio quis apud Trabeam (vt scribit M. Tullius) voluptatem animi nimiam, summum errorem esse arbitretur. mentis errorem dixit M. Tull. epist. ad Attic. lib. 3. *Nam quod scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici, &c.*

NIMIR. SAPERE EST ABIECT. &c.] concludit nunc totum hunc locum: & colligit, totam poetice, totamque in versibus scribendis operam positam, numeros denique, & cantus lyricos, nugae esse, atque iccirco pueris esse relinquendas: sibi verò atate iam prouecta, numeros vitæ benè instituendae esse edificandos, memoriaeque mandandos. sic Diogenes Cynicus musicos mirabatur operam dare, vt chordas in lyra concordis haberent, mores autem in animo vt sint concordis, & compositi, non laborare. Laërtius Graecè melius, *Ἐμὴν ὁ τὰς μουσικὰς, τὰς μὲν ὅν τῆ λυρᾷ χορδαῖς ἀρμόττειν αἰθέραι, ἀνὰ μοῦσα δ' ἔχειν ἢ λυρῆς τὰ ἦθη.*

ET TEMPESTIVVM PVERIS CONCED. LVD.] Od. 1. lib. 4. *Tempestini in domo Paulli purpureis ales oloribus Comissabere Maximi.* Ad sententiam huius loci pertinet illud infra ead. epistol. in ext. *Et pulset lascina decentius atas.*

SI TIBI NULLA SITIM, &c.] duabus similitudinibus docet, nimium pecuniae studium eò esse fugiendum, quia aucta pecunia, non minuitur eius cupiditas, sed propagetur potius, & amplificetur. harum autem similitudinum amborum auctor est Aristippus, extantque apud Plu-

tarchum in libello *ἁεὶ φιλοπλητίας, his verbis, Ἀεὶσιππος ἄρ' εἰώθει λέγειν, ὅτι πολλὰ μὲν πρὸς ἐσθίαν, πολλὰ δὲ πίνων, πληρέμενος δὲ μὴδέποτε, πᾶσι τὰς ἰατρὰς βαδίζει, ὁ πωθάνεται ἢ τὸ πάθος, ὁ πρὸς ἡ διάθεσις, ὁ πᾶσι ἀν' ἀπαλλαγῆναι εἰ δὲ πρὸς πέντε κλίνας, δέκα ζῆτι. ὁ κακτιμένος δύο τραπέζας, ἐπέχει σιωπῶνται ποσάνας, ὁ χρωλεὼν πολλὰν παρόντων, ὁ ἀργυρεῖν, ἢ γίνεταί μεσδὸς, ἀλλὰ ἔσ' ἄλλα σιωπῶνται ὁ ἀργυρεῖν, ὁ ἀπλήρωτός ἐστι πάντων, ἢ πρὸς ἐκ οἰεταὶ δεῖδαι τὸ θεοεπιπόντος ὁ δεῖδοντος ἢ π' ἢς αἰτίας τὰ πρὸ πόνθεν.* id est, *Dicere solebat Aristippus, eum, qui, cum multum comedat, multumq. bibat, nunquam expletur tamen, medicos adire, & quis morbus sit, quisq. affectus corporis, & quoniam pacto eo leuari, ac liberari possit, consilere: Si quis autem, qui lectos quinque habet, decem quareat: & qui mensas decem possidet, totidem alteras comperet, & cui multum agri, multumq. argenti suppetit, non satietur, sed ad alia plura contendat, & nocteis insomneis traducat, & nullis bonis expleatur: hic non putat se medico egere, à quo curetur, & a quo doceatur, unde hic morbus natus sit.*

QVOD, QVANTO PLVRA PARASTI] sic sup. Od. 16. lib. 3. *Crescentem sequitur cura pecuniam, Maiorumq. famas.*

MONITORIBVS IISDEM?] nihil muto. nò tamè celabo lectorem, in cod. Rain: Card. & Tornes. legi *rationibus iisdem.*

AT SI DIVITIÆ PRVDENTEM R. P.] si in diuitiis (inquit) hæc vis ineffet, vt, qui eas adeptus sit, prudentior, melior, sapientior, ab omnibus denique animi perturbationibus solutior, ac liberior esset, nempe in pecuniae quærendæ studio omnibus esset elaborandum.

NEMPE RVBERES, VIVERET] id est, turpe tibi esse putares, quemquam viuere te auriorem.

SI PROPRIVM EST, &c.] horum versuum hæc sententia est, Si proprium est id, quod quis emit à domino adhibitis iis, quæ iuris ciuilibus ratio postulat: & si, quod longa possessione vsucepimus, nostrum est: certè is ager, cuius fructibus quotidie vitam toleras, quamuis eum agrum nò semel, neque vno tempore, sed singillatim emas, tuus est: & contrà, qui quadraginta ab hinc annos agrum emit: ea olera, id vinum, id triticum, id oleum, & cetera, quæ ex hoc agro percipit, quibusque alitur, emit, ea que emta sunt, non propria.

QVOD QVIS LIBRA MERCATVS, ET ÆRE EST] olim in rebus emendis, ac vendendis intercedebant emtor, venditor, libripens, qui æs pendebat. appendebatur enim pretium, non numerabatur. qua ex forma natum est genus illud testamenti veteribus vsitatum, quod fiebat per æs, & libram, & per venditionem adumbratam, ac simulatam. qua de re vide Institutiones iuris ciuilibus lib. 2. titul. de testamentis ordinandis. secutus sum autem hoc loco 2. cod. Vatic. & Rain. Card. Iann. Torn. Nicot. Russ. nam vulgati habent, *mercatur, & ære.*

QVÆ DAM SI CREDIS CONSVLTI MANCIPI.] huius versus structura, & iunctura cū superiore, & sequentibus non satis aperta est. debuerat enim ita dicere, *Si quadam, vt credis consultiis, manc. vsus.*

MANCIPI

A MANCIPIAT] ita propria efficit, quasi sint manu capta: ex quo *usucapere* dicimur, quod *usu* nostrum fecimus: & *usucapta* à iurisconsultis appellantur, *usu* quæ sita. hinc *usucapionis* nomen.

OCCAT] M. Tull. in Catone, quid sit occatio, declarat his verbis, *Terra cum gremio mollito, ac sub acto, semen sparsum exceptit, primum id occacatum cohibet, ex quo occatio, qua hoc efficit, nominata est. Festus, Occare, & occatorem Verrius putat dictum ab occadendo quod cadat grandis glebas terra: cum Cicero venustissime dicat, ab obcacando fruges satas, esse appellatum. Plaut. Capt. Na semper occant prius, quam sarriunt, rustici.*

TRECENTIS NUMM. MILLIB.] sex coronatorum nostratium millibus: vel ut alij, septingentis millibus, & quingentis.

QUAMVIS ALITER PUTAT] putat enim, se suis fructibus ali non emtis. Nam quamvis, quæ emimus, nostra sint, sic tamen distinguere solemus, hi fructus mei sunt, illi sunt emti: & Horat. Od. 2. epod. dapes inemtas appellat, quæ domi nostræ, & in nostro fundo natæ sunt, non aliunde petita.

SED VOCAT VSQVE SVVM] id est, sed id suum appellat, quod usque eò pertinet, ac pater, quæ populus applantata, id est, viti maritata certis limitibus agrum vicini distinxit à suo, ipsumque omni sollicitudine, ac periculo litium liberauit. sic Catullus per arbores aslitas, populos & similes arbores, quæ vitibus maritantur, significat in Manlij & Iulie epichalam. *Lenta quin velut assitas Vitis implicat arbores, Implicabitur in tuum Complexum.* quæ sunt obseruata à Turnebo. huc pertinet illud ex Od. 2. epod. *Altas maritat populos.*

REFUGIT] libri aliquot manuscripti. habent, *refigit.*

TANQVAM SIT PROPRIVM] refellit hoc Horatius à definitione, hoc modo, *Proprium est id, quod nunquam nobis eripi potest, & quod perpetuo retinere licet.* sed fundi, & possessiones puncto temporis à nobis abalienantur: non igitur possunt esse res verè propriæ cuiusquam dici. *Proprium autem, idem valere plerumque, quod perpetuum, aut certè diuturnum, ex probatis linguæ Latinæ autoribus intelligere licet.* Terent. Andr. *ego vitam*

C *Deorum propterea sempiternam esse arbitror, Quod voluptates eorum propriæ sunt.* ibidem supra, *Nihilne esse proprium cuiquam?* idem in Phorm. *abduxi mulierem: curavi, propria ea Phædræ ut poteretur: nam emissa est manus.* Plaut. Mostell. *si tibi acceptum est stilum fore unicum tibi sempiternum, Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita: soli gerundum censeo morem.* Idem Mercat. *satim est, ut quicquid agere cecepi, Proprium nequit mihi euenire, quod cupio? ita mihi mala res aliqua obijcitur, bonumque meum consilium opprimat.* M. Tull. pro Ros. Amer. *tria prædia vel nobilissima Capitori propria traduntur. Idem post redit in senatu, quod verè dixerat, si illud de duobus consulibus, quod ante in repub. non fuerat, peremne, ac proprium manere potuisset.* Virg. in Melib. 10, *si proprium hoc fuerit, leui de marmore tota Punico stabis suras euncta cothurno.* Attius Armor. iudicio, *Nam non facile, sine deum opera, propria hu-*

mana sunt bona. Lucil. lib. 17. satyr. *Cetera contemnit, & in usura omnia ponit Non magna; proprium verò nil neminem habere.* Virg. lib. 6. Æneid. *propria hæc si dona fuissent.* Horat. sat. 2. lib. 2. *Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli Dictus, erit nulli proprius.* Idem sat. 6. lib. 2. *nihil amplius opto, Maianate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis.* & Od. 2. lib. 2. *regnum, & diadema tutum Deferens vni, propriamque, laurum.* quicquam autem, non cuiquam legendum est: & ita scriptum est in omnibus ferè lib. manuscriptis. *non propria esse, siue veritas. Nep. in Thraf.*

PVNCTO QVOD MOBILIS HORÆ] non dixit puncto temporis, sed puncto horæ, ut summam temporis breuitatem significet. sic Lucr. dixit punctum diei, lib. 4. *hæc puncto cernuntur lapsæ diei Per totum cali spatium diffundere sese.*

NVNC PRECE, NVNC PRETIO, &c.] quattuor alienationum genera hoc loco enumerat. Prece autem mutari dominium (liceat mihi hoc verbo uti) intellige, non si quis precario possideat. ea enim possessio dominium non transfert: sed si quis aliquid ab altero precibus impetrarit: quod genus donatio appellatur: quamquæ, quod precibus emtum est, carissimè constare dici solet. alterum genus est emtio. sequitur deinceps vis. quæ quamvis à iure plurimum absit, neque dominium in eum, qui vim adhibuerit, ab eo, cui vis illata sit, transferat, tantisper dum leges valent: tamen, cum ab aliquo potentiore oppressa libertas est, neque æquo iure inter ciueis viuatur, difficile est possessiones iniustas, legibus, & iure coercere, veròque dominos vi spoliatos, ac de sua possessione deiectos in integrum restituerè. Iam verò si ea vis ab hoste sit illata, non dubium est, quin, quem admodum; capita libera, quæ in hostium potestatem venerint, libertatem amittunt: ita & res à prioribus dominis bello subactis, ac superatis, ad victores transferantur. quartum genus est vltima voluntas, per quam dominium heredi, aut legatario quaritur. ad hunc locum pertinent ea, quæ sunt sat. 2. lib. 2. *Nam propria telluris herum natura neque illum, Nec me, nec quemquam statuit nos expulsi ille: Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris: Postremò expellet certè vinacior heres.* exstat epigramma in libr. epigram. Græcorum, quod hanc dominiorum commutationem, rerumque possessarum mobilitatem, ac volubilitatem elegantissimè exprimit: quod si ascripsero, nihil fortasse videbor à meo munere alienum fecisse. *Ἀρχὸς Ἀχαιμείδης γὰρ ἔλεγε πρὸς τὸν δὲ Μενίππῳ, καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσμου εἰς ἑπὶρον. καὶ τὸν εἰκότως ἔχειν μὲν πρὸς ὧρε, καὶ πάλιν ἑπὶς Οἰεταί, εἰ μὴ δ' ὄλωσ' ἔδενός, ἀλλὰ πύχης.* quos versus sic verti, *Fundus Achaemenida fueram olim, nuncq; Menippi. Ex aliòque alium transferar in dominum. Hic proprium nunc me esse putat: quondam ille putabat. Sed sum fortuna denique, non hominum.* Ad hunc locum pertinet, quod est in orat. pro Cornel. Balbo, *Prædiorum nullam esse gentem: emtionibus ea solere saepe ad alienos homines, saepe ad infimos, non legibus, tanquam tutelas, peruenire.* sic Euripid. Phœniss. *Οὐπὶ τὰ χεῖματ' ἰδία κέκτωται βροπὶ. τὰ δ' ἑωδὶ δ' ἔχοντες, ὀπιμὲν μέγα. Ὅπιν δὲ χεῖρ' ὄσ', αὐτὰ ἀφαιροῦνται πάλιν. Ὅ δ' ὄλβος, ἔβέβαιος, ἀλλ' ἐπὶ μέρος.* id est,

A Nequaquam proprias pecunias possident mortales: Sed bona deorum habentes, ea procuramus, & administramus: Et cum opus habent, ea repetunt & adimunt. Diuitiæ porro non sunt stabiles, sed diurnæ.

ET HERES HEREDEM ALT. VEL. VNDA S. V.] id est, & heres alterius heredi succedit, vt vnda vnda. heres heredem alterius statim excipit, vt fluctus fluctum.

QVID VICI PROSVNT,] Gul. Canterus, vir doctus, putat legendum, *Quid vites prosunt, &c.* Sed reclamant codices omnes. quod tamen non me admodum moueret, nisi viderem lectionem receptam ferri posse. M. Tull. epist. lib. 15. *Quod ad me mea Terentia scribis, te vicum venditurâ: quid, obsecro te, me miserum, quid futurum est?*

SALTIBVS] saltus hoc loco campi est spatium, muro septum. Virg. Georg. 3. *Saltibus in vacuis pascent, & plena secundum Flumina.*

SI METIT ORCVS, &c.] id est, si claris & ignobilibus, si magnis & humilibus moriendum est? *metit*, aufert, delet, perimit: tralatio est. sic ferè Euripides Phœnissis locutus est. *τιν δ' ἀναλκιδωκέων Βιον θεοί, ὧν κἀπτιμὸν σάχον*: quem locum sic vertit Cic. Tusc. quæst. lib. 3. *tum vita omnibus Metenda, vt fruges: sic inbet necessitas.* Itaque Græci poëta *θεοῦ ἀπὸν* appellant *ὁμοίων*, id est, ad omnes, & omnia similiter euntem.

NON EXORABILIS AVRO] sic suprâ Od. 18. lib. 2. *nec satelles Orci Callidum Prometheus Regnexit auro captus.* & Od. 3. eiusd. lib. *Victima nulmi serantis Orci.* Virgil. Georg. 4. *Nesciâque humanis precibus mansuescere corda.* Orcum autem ab antiquis Virgum esse appellatum, quod is Deus nos maximè vrgueat, dicebat Verrius, vt refert Festus. Eundem etiam Summanum dicebant, quasi manium deum sub terra regnantem: qui quia omnia metit, & rapit, iccirco Plautus in Curculione verbum summanare à se factum vsurpauit pro auidè rapere, & tollere. Sic Plautus, *Quia vestimenta vbi obdormiuit ebrius summano, ob eam rem me omnes summanum vocant.*

TYRRHENA SIGILLA] parua signa ex Etruria.

GETVLO MVRICE] Pomp. Mela, *Nigritarum, Getulorumque passim vagantium ne litora quidem infacunda sunt purpura, & murice efficacissimis ad tingendum: & vbi que, que tinxere, clarissima.* Horatius sup. Od. 12. epod. *Muricibus Tyrus iterata veller a lana Cui properabantur?*

CVR ALTER FRATRVM, &c.] Primum indicat, ita dissimilia esse hominum ingenia, vt ex duobus geminis fratribus alter sit ignauus, iners, sumtuosus, & voluptarius: alter ad rem attentus, parcus, industrius, & in labore perferendo assiduus, ac pertinax: deinde huius varietatis causam Genio assignat: vel certè se non admodum laborare vt sciat, significat. sic autem verbo *cessandi* vsus est epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Et properare loco, & cessare, & quarere, & vti.*

VNGVI] id est, vngi. sic autem reperi scriptum in XI. cod. antiquis. scribebant enim sic ferè hoc verbum veteres. Lucret. lib. 4. *post eisq; superbos Vn-*

gnit amaracino. Cic. ad Attic. lib. 9. *Nã vt tibi ambulandum, vnguendum: sic mihi dormiendum.*

PALMETIS PINGVIBVS] palmetum, locus palmis confitus, quem admodum myrtetum, myrtis: quercerum, quercubus: salictum, seu salicetum, salicibus, &c. fuit autè hic Herodes rex Syriae, vbi magna palmarum copia est. sententia huius loci hæc est: scit Genius quid sit, quam obrem alter ex fratribus malit cessare, id est, nihil agere, & feriari, animo obsequi, & vnguentis nitere, quam omnia Syriae palmeta possidere.

ALTER DIVES] Herodes, cessatoris illius, & luxuriosi frater.

IMPORTVNVS] qui numquam conquiescit: qui nullum intermittit tempus, quin rei augendæ studeat: in suo negotio gerendo pertinax.

SILVESTREM FLAMMIS, ET FERRO M. AGR.] agrum incultum, ac sterilem, fruticibus, & arboribus infelicibus partim succifis, partim incensis, fertilem reddat. Virg. quoque igneis ad agrorum culturam pertinere docet Georgic. 1. *Sape etiam sterileis incendere profuit agros, Atq; leuè stipulam crepitantibus vrere, flammis, idem, seu quis alius auctor Ætnæ. Torquetur flamma terra, ferròq; domantur.* Nonnulli libri veteres habent *aruum*.

ET FERRO] securi, qua succindatur arbores, seu potiùs vomere, quo ager subigatur, atq; aretur.

MITIGET] domet, mitem efficiat, qui erat ferus, & siluestris.

GENIUS] Festus Pompeius scribit *Genium appellatum esse Deum, qui vim rerum genendarum, seu gignendarum obtineret:* (sic enim censeo legendum apud Fest.) Aufustius item (vt ille refert) ait *Geniæ deorum esse filium, hominum parentem, nempe ex quo homines gignuntur.* Pindarus Olympiad. eisd. 17. videtur eum *δαίμονα γενέθλιον* appellare, quem Latini Genium nominant: qui quidem Socratis, ac Platonis sententia simul cum homine nascitur, atque occidit. Iam verò quis tã in litteris hospes est, vt de Socratis dæmonio non audierit: quod eum ad agendum impelleret numquam: ab eo autem, quod agere cogitabat, sæpe reuocaret? Sosipater lib. 1. sic definit Genium, *Genius, ἡ φύξις ἐπέου*: id est, fortuna cuiusque. Postremò Menander ait suum cuique nascenti Genium agnasci, eundemque homini vsque ad extremum spiritum apparere, ac præstò esse.

NATALE COMES Q. T. A.] qui comes nobis adiunctus astrum, quod nos nascenteis aspicit, regit ac moderatur. Iccirco natali die colebatur, & Deus natalis appellabatur. Persius. *Funde merum Genio.* Tibull. *At tu natalis quoniam, deus omnia sentis, Annue.*

NATURÆ DEVS HUMANÆ] sic appellatur Genius. Quin etiam simpliciter *nature deus*, non addita voce *humana*. Plaut. Menæchm. *Nunc ipso natura deo, mihi responde, Adolescens.* dicitur & generis nostri parens à Laberio, vt refert Nonius in voce Genius.

MORTALIS IN VNVM QVODQVE CAPVT] qui vnoquoque nostrum mortuo, moritur.

VULTVMVTABILIS] varius, ac multiplex. videtur innuere, tantam in singulorum hominum

A minum moribus, & fortuna varietatem, ac mobilitatem ab ipsius Genij mutabilitate gigni. Plato quidem hominem vocat *ζῷον ἐπιμηχανόν*. vel hoc tantum dicit, suum cuique esse Genium aliis dissimilem.

ALBUS, ET ATER] bonus, & malus: benignus, ac malignus: commodus, & incommodus. Catull. in Cæf. *Nec scire vtrum sis albus, an ater homo*. Talis erat Genius ille Bruti, cui sese conspiciendum obtulit paullo antequam signa conferrentur, & infelix illud prælium committeretur ad Philippos. Narrat enim Plutarchus, & item alij, cum Brutus in attentissima cogitatione defixus esset, visam ei esse speciem quandam horribilis & inusitati corporis, cubiculum, in quo cubabat ille, ingredi: quæ cum tacita ei astaret, Brutum quidem ex ea querere ausum, quis esset homo, aut quis deus: quid venisset, & quid sibi vellet: illam verò respondisse, ego sum, Brute, tuus malus Genius: me autè hodie videbis ad Philippos: Brutum autem non perturbatum ei retulisse, videbo. Ita suum quisque bonum habet Genium, & malū.

B **VTAR, ET EX M.**] semper vsus bonorum partorum commendat Horat. nimiam autem parsimoniam reprehendit, exagitat, ac detestatur. sat. 3. lib. 2. *Si quis emat citharas, emtas comportet in vinum Nec studio cithara, nec Musæ deditus ulli, &c.* adde versus aliquot, qui deinceps sequuntur.

TOLLAM] sumam, vt sat. 1. lib. 1. *at suauis est ex magno tollere acerno*: & item sæpe alibi.

QVID DE ME IVD. HER.] epist. ad Torq. lib. 1. *Parcus ob heredis curam, nimumque seuerus Assidet insano*.

C **QVOD NON PLURA D. INV.**] id est, quòd rem acceptam non auxerim: vel, vt alij, quòd plura non sit consecutus heres ex hereditate, quam in me viuum contulerit, dum me muneribus captat: à quibus dissentio: malimque intelligere data, ea quæ dedit Mæcenas, & alij amici potentiores, si qui alij fuerat. Neque verò absurdum fortasse fuerit, si eundem Mæcenatem, Horatij heredem intelligamus, vt augeretur Horatius se ante Mæcenatem moriturum, atque hoc pacto Mæcenatem sibi heredem futurum, à quo quicquid habeat, acceperit. Nam fundum & larem paternum amiserat propterea quòd parteis Brutinas secutus erat: vt ait supra hæc epist. *Decisus humilem pennis, inopemque paterni, Et laris & fundi*. A Mæcenate autè locupletem se esse factum testatur ipse ac declarat multis locis. vt epist. 7. lib. 1. *Non quo more piris ve sci Calaber iubet hospes, Tu me fecisti locupletem*. & Od. 1. epod. *Satis superq, me benignitas tua Ditauit, &c.* eodem fortasse pertinet illud epist. 6. lib. 1. *Et amici dona Quiritis*. Quod igitur dicit Horatius *plura datis*, eo significat ea omnia, quæ habeat, sibi esse data, non à patre relicta: non quòd à patre nihil acceperit, sed quòd à patre accepta, belli ciuili calamitate, Bruto & Cassio deuictis, quos secutus erat, amiserit. *dati* enim dixit, vt intelligamus contrarium ab eo negari. nempe his verbis, *non à patre relicti*. nam nisi paternum fundum amisset dixisset, quòd non plura relicti inuenerit, aut tale quiddam, quemadmodum scilicet lex carminis tulisset.

D **ET TAMEN IDEM SCIRE VOL.**] & tamen ego idem, qui parsimoniam nimiam tantopere insector, & vsus suadeo, quæram quid intersit inter eum, qui hilariter, & iucundè viuat, & eum, qui sua bona dissipet, ac profundat: quid item intersit inter parum, & avarum. sic sat. 2. lib. 2. *Sordidus a tenui victu distabit, Ofello Iudice. nã frustra vitium vitaueris illud, Si te alio prauum detorseris*. & sat. 1. lib. 1. *non ego, avarum Cum veto te fieri, vapam iubeo, ac nebulonè. Est inter Tanaim quiddam socrumque Visell.*

DISTAT ENIM, &c.] id est, interest vtrum tua perdas, ac profundas luxuriosorum, ac nepotum in morem, an libenter sumtum facias, neque te quærendi studio excrucies, sed potius, dum licet, iucundè viuas.

AC POTIVS, PVER, &c.] pendent hæc è superioribus. significat autem Horatius à simili, quemadmodum pueri diebus festis toto eo tempore, quòd eis datur ad animorum remissionem, & oblectationem, raptim fruuntur, scientes, diebus profestis sibi ad pensum pristinum, vsitatumque studium, ac laborem esse reuertendum: ita & homines debere, dum per aetatem licet, & dum vita suppetit, quæ breuissimis terminis continetur, animi tranquillitati, & hilaritati operam dare. sic sup. Od. 9. lib. 1. *Donec virenti canities abest Morosa*.

FESTIS QVINQVATRIBVS] Quinquatrus dies erant quinque festi Mineruæ, qualia apud Græcos *παραθύσια*. Appellabantur autem Quinquatrus, non Quinquatria. M. Tull. M. Cælio lib. 2. epist. *solicitus equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuose conuisiones, ita molesta Quinquatrus afferebantur*.

OLIM] interdum, *πότε*, vt sæpe aliàs.

EXIGVO, GRATOQVE FR.] sic Lucr. lib. 3. *breuis est hic fructus hominilis: iam fuerit, neque post umquam renouare licebit*.

RAPTIM] sic supra Od. 13. lib. epod. *rapiamus amici Occasionem de die*. raptim valet celeriter, & quasi rapiendo. vtitur Lucretius non semel, lib. 3. *Et raptim plani petit æquora campi*.

PAUPERIES IMM. DOM.] alij sic interpretantur: pauperies domus, immunda, id est, pauperas domus inelegans, ac sordida longè abest à me: vt domus sit patrij casus: alij legunt *δουδένως, pauperies immunda domus*, vt domus sit recti casus: alij legunt *domu*, & coniunctim legunt, *Pauperies immunda*. quòd postremum non probo.

EGO VTRVM NAVE FERAR, &c.] id est, siue magna, siue parua naue ferar, &c. Nam hoc loco *vtrum*, & an non interrogat: quòd est admodum rarum, ac nouum, nisi quis hoc modo malit hunc versus explicare, *ego vtrum naue ferar magna, an parua* (subintellige, nihil refert) *ferar vnu, & idem*.

NON AGIM. TVM. VELIS AQV. s. &c.] *ἀντιπελα* est: cuius hæc est sententia: non sumus admodum fortunati, nec opulenti: non tamen valdè inopes, aut pauperes, aut miseri sumus.

SPECIE] *ἄνθρωπος*, id est persona, & decore quoddam externo, vt epist. ad Numic. lib. 1. *Si fortunatam*

A *tum species, & gratia praestat. &c.* M. Tul. lib. 1. epist. ad Quint. Fratr. *tamen species ipsa tam gratiosi liberi, aut serui, dignitatem habere nullam potest.* vide, quæ annotauimus ad illum locum, *Si fortunatum species, &c.*

LOCO, RE] gradu, & pecunia, seu copiis rei familiaris.

NON ES AVARVS] innuit eum, qui beatè viuere cupiat, ab omni animi perturbatione vacuum, ac liberum esse oportere: neque satis esse, si vno vitio careat: sed ei operam dandam esse, si sanus viuere velit, vt omnis animi morbos radicitus euellat.

QVID CETERA IAM SIMVL] sic habent libri omnes veteres, longè (opinor) concinnius, & venustius, quàm vulgati, *num simul isto, &c.*

CARET TIBI PECTVS] id est, tibi ne animus ambitione vacuus & solutus est? pectus pro animo posuit, quia pectus animi sedes est, vt alibi notauimus. sic supra epist. ad August. *Mox etiam pectus preceptis format amicis.*

B **INANI AMBITIONE]** sat. 6. lib. 1. *Vita solutorum misera ambitione, grauiq.* sat. 3. lib. 2. *quisquis Ambitione mala, aut argenti pallet amore, &c.*

SAGAS] sagæ mulieres, à sagiendo, quod est acutè sentire, sunt appellatæ inquit M. Tull. vt annotauimus supra ad Od. 27. lib. 1. *Que saga, quis te soluere Thessalis Magus venenis, quis poterit Deus?*

NOCTURNOS LEMVRES] nocturnas animarum species falsas. *Lemures, larua nocturna, & terrificationes imaginum & bestiarum.* Varro de vita pop. Ro. *Quibus temporibus in sacris fabam iactant noctu, ac dicunt se lemures domo extra ianuam euicere.* ex Nonio. Solipater autem lib. 1. Lemures (inquit) *νοκτεροι δαίμονες*, id est, nocturni dæmones.

PORTENTA QVE THESSALA] *τέρατα, θαύματα*, miracula rerum, quæ edunt Thessali carminibus, & venenis.

NATALEIS GRATE NUMERAS?] id est, tui generis auctores, & incunabula tua libenter commemoras? multos enim suorum parentum, & sui generis pudet, ac pœnitet. alij per nataleis, annos & ætatem duntaxat significari volunt. Iam

quia annorum multitudo propinquitatem mortis denuntiat, plerisque pudet de annis suis confiteri. *nataleis* autem subintellige *dies*. Vel dic *nataleis* integrum esse, vt vult Seruius: qui ita scribit ad illum Virgilij versum, *Palam. Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola: Sanè cum apud maiores natalis plenum fuerit, posteritas natalis dies dicere cepit.* Nam cum Horatius dixerit, *Nataleis gratè numeras: Iuuenalis ait, Natali, Coruine, die mihi dulcior hac lux.*

SPINIS DE PLVRIBVS] per spinas, agritudines, angores, vitia denique animorum significantur, vt sup. epist. ad Villicum lib. 1. *Certemus spinas animone ego fortius, an tu Euellas agro.*

DECEDE P.] decede de loco, & de via, seu de statione vitæ: da locum melioribus. sup. Od. 6. lib. 2. *vbi non Hymetto Mella decedunt.* succedere, & decedere inter se opponuntur. dicimus enim, decedere de prouincia, de vita.

TEMPVS ABIRE TIBI EST, NE P. I.] sic Lucret. lib. 3. *Nunc aliena tua tamen etate omnia mitte. A quo animoque, agedum, iam alius concedere necesse est.* Sed pauci sunt, qui tanquam conuiuæ futuri, decedant de vita, vt ait sat. 1. lib. 1. in extrem. atqui nihil est tam secundum naturam, quàm homini seni, emori.

LVSISTI SATIS] diu operam rebus amariis & venereis dedisti, *ἡσανως ἢ φροδισιασας*. hæc enim vis est huius verbi interdum, vt supra diximus ad illum locum, *Nec luisse pudet, sed non incidere ludæ.* Sapenumero autem hæc tria coniungi solent, esse, bibere, ludere. Liuius Andron. *Ad fatim edi, bibi, lusi.* Epigramma Sardanapati apud Athen. lib. 12. *ἐγὼ δ' ἐβασίλευσα, καὶ ἀρχὴς εἶδον τῆς ἡλίου φώτῃς, ἔπιον, ἔφαγον, ἢ φροδισιασα*, id est, ego regnaui, & quædiu solis lumē aspexi, edi, bibi, rebus venereis vsus sum, &c. Plautus Milite glor. *Es, bibe, atque animo obsequere mecum, atque onerata hilaritudine.* Idē Pseudolo. *qui se suamque atatem bene curant: Edunt, bibunt, scortantur.*

LASCIVA DECENTIVS ÆTAS] adolescentia, vel iuuenta, quam magis decet delicias facere, & voluptatibus indulgere.